

R. Simon

פתרף ואת משלתי ולא ולא דחל מן קדם
י: יט ויהי פד יניח יי אלקה לך מקל
פעלי דבקה מסחור סחור פארעא די יי
אלקה יתב לך אחסנא למירמיה תמחי ית
דיקרא דעמלק מתחות שמאי לא תמנשי:

פ פ פ

קֹרֶךְ פְּדֹרֶךְ וַיִּזְנֵב בְּךָ כָּל־הַנְּחֻשָׁלִים אַחֲרַיִךְ וְאִתָּהּ
עֵיף וַיַּגַּע וְלֹא יָרָא אֱלֹהִים: יט וְהָיָה בַּהֲנִיחַ יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶל לֶךְ מִכָּל־אֵיבֶיךָ מִסָּבִיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר
יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ נַחְלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה
אֶת־זִכְר עֲמַלֵּק מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם לֹא תִשָּׁכַח: פפפ

רשי

לאתרים משל לאמנטי רומת שאין כל צריה יכולה לירד בצוקה בא בן צלועל
אחד קפץ וירד למוכה אע"פ שכוה הקרה אומה בסמי אחרים: ויזנב בך. מכה
וזכ חוסר מילוח חורק כלפי מעלה: כ"ה הנחשלים אחריו. חסרי כח מחמת
חטאם ק שהיה הענן פולטן: ואתה עיף ויגע. עיף נלמא דכמינ וילמא שם

עיקר שפתי חכמים

ק כי נחשל הוא כמו נחש חסרי נח ומה דכמינ נחשל דרש כמו משרש חסל כחילוף ש"ק בסמ"ך אשר הורחשו ימקו ויפלטו וכמו כי יחמלנו הארבה. וזה שכנס רש"י שהיה הענן פולטן: חסלת פרשת כי תצא

הפטרת כי תצא ישעיה סימן נ"ד

רְצֵי עֲקֶרֶה לֹא יֵלְדָה פְּצֹחֵי רֵנָה וְצֹהֲלֵי לֹא־חָלָה כִּי־רַפִּים בְּנֵי־שׁוֹמְמָה מִבְּנֵי כְּעֹלָה אָמַר יְהוָה: הַרְחִיבִי אֶל מְקוֹם
אֶהְלֶךְ וַיְדַעְוֹת מִשְׁכַּנּוֹתֶיךָ יִשׂוּ אֶל־תַּחֲשׂוּבֵי הָאֲרִיכֵי מִיִּתְרוֹךְ וּיִתְרוֹךְ חֲזָקִי: כִּי־יָמִין וּשְׂמֹאל תִּפְרָצֵי וְדַרְעֶיךָ גֹּיִם
יִירֶשׁ וְעַרְוִים גְּשֵׁמוֹת יוֹשִׁיבוּ: אֶל־תִּירָאִי כִּי־לֹא תִבְוֹשִׁי וְאֶל־תַּכְּלָמִי כִּי לֹא תִחֲפִירִי כִּי בִשֵׁת עֲלוֹמוֹךְ תִּשְׁפָּחִי
וְחָרַפְתְּ אֶלְמִנּוֹתֶיךָ לֹא תִזְכְּרֵי־עוֹד: כִּי בַעֲלִיךָ עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת שְׁמוֹ וְגֵאלְךָ קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהֵי כָל־הָאָרֶץ
יִקְרָא: כִּי־כֹאשָׁה עֲזוּבָה וְעֲצוּבַת רוּחַ קָרְאֶךָ יְהוָה וְאַשְׁת־נְעוּרִים כִּי תִמָּאֵם אָמַר אֱלֹהֶיךָ: בְּרַגַּע קָטָן עֲזָבְתֶיךָ
וּבְרַחֲמִים גְּדֹלִים אֶקְבָּצֶךָ: בְּשַׁצֵּף קָצַף הַסְתַּרְתִּי פָנַי רַגַּע מִפְּנֶה וּבְחֶסֶד עוֹלָם רַחַמְתֶּיךָ אָמַר גֵּאלְךָ יְהוָה: כִּי־רָמִי
נָח זֹאת לִי אֲשֶׁר גִּשְׁפַּעְתִּי מֵעֵבֶר מִי־נַח עוֹד עַל־הָאָרֶץ כִּן גִּשְׁפַּעְתִּי מִקְצַף עֲלֶיךָ וּמִגֹּעַר־כָּבֶד: כִּי הַהָרִים יִמוּשׁוּ
וְהַגְּבְעוֹת תִּמְוַטְינָה וְחַסְדֵי מֵאתָךְ לֹא־יִמוּשׁ וּבְרִית שְׁלוֹמִי לֹא תִמוּט אָמַר מֶרְחַמְךָ יְהוָה:

דברים כו = כי תבוא

כֹּו א וְהָיָה כִּי־תָבוֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
נָתַן לְךָ נַחְלָה וַיִּרְשָׁתָהּ וַיִּשְׁבֶּת בָּהּ: ב וְלָקַחְתְּ
מֵרֵאשִׁית אֶל כָּל־פְּרֵי הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תִּבְיֵא מֵאֶרֶץ
אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ וְשָׂמַת בְּטֶנָא וְהִלַּכְתְּ
אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לְשָׂכַן שְׁמוֹ
שֵׁם: ג וּבָאת אֶל־הַכְּהֵן אֲשֶׁר יְהִי בַיָּמִים הָהֵם
וְאָמַרְת אֵלָיו הִגְדַּתִּי הַיּוֹם לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ כִּי־בָאתִי אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר גִּשְׁבַּע
יְהוָה לְאֲבֹתַיִנו לֵתֵת לָנוּ: ד וְלָקַח הַכְּהֵן הַטֶּנָא מִיָּדְךָ וְהִנִּיחוֹ לִפְנֵי מִזְבֵּחַ

א ויהי ארי מעול לארעא די יי אלקה יתב
לך אחסנא ותרמה ותימב בה: ב ותסב
מריש כל אבא דארעא די מעל מארעא די
יי אלקה יתב לך ותשוני כסלא יתמב
לאקרא די יתרעי יי אלקה לאשראח
שכנתיה תמן: ג ומימי לוח כהנא די יהי
בימינא האנן ומימר לה חייתי יומא דין
קדם יי אלקה ארי עליה לארעא די קיים
יי לאבסתנא למסן לגא: ד ויסב כהנא
סלא מידך ותחניה קדם מדקסא די:

רשי

(א) והיה כי תבוא וגו' וירשתה וישבת בה. מגיד שלא נחמיבו נכבדים
עד שכבשו את הארץ והלוקה: (ב) מראשית. ולא כל ראשית שאין כל הסיבות
חייבין נכבדים אלא ו' המינין כלבד נלמא כחן ארץ וגלמך להלן ארץ חטה
ושעורה וגו' מה להלן מו' המינין שנשתבחה כחן ארץ ישראל חף כחן שנה
ארץ ישראל שחן ו' המינין: וית ששמן. וית אגורי ששמו אגור נמוכו:
ודבש. הוא דבש ממרים: מראשית. חסם יורד לחוק שדהו וזוהי חלטה
א שכבה כורך עליה גמי לסימן ואומר הרי זה נכורס: (ג) אשר ידחה
בימים ההם. אין לך חלא כהן שמימין כמו שהוא: ואמרת אליו. שמיך
ב כפי טובה: הדדתי היום. פעם אחת בשנה ג ולא שמי פעמים: (ד) ולקח
הכהן הטנא מידך. להנף אותו. כהן מניח ידו תחת יד הכעלים ומניף:

עיקר שפתי חכמים

א לאו דוקא חלטה חלה היה שאלו ו' המינין: ב כפי הוא כמו הכוסה ומטה מנגד עיניו א' חטא טובה אשר נעשה פתחו: ג כפי חטא נחכר מין אחד מקודם והבילו וקרא את הפרשה ואמר זה נחכר מין השמי ומניחו
אין צריך לקרות עוד הפעם: ד ולכן כמי כהן מידך ולא די לו לנמוק ולקח הכהן הטנא והניחו משום דכעין הוסיף עם יד הכעלים לפני ה':

וגיג נ רבא אה גאבא - גאלא זמניו בגווג ומ' צוסיג ושמארג בגיגו גאבא
הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישרות מן התכנה
דפוס מוסד דפוס תל אביב 1978

2

יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: ה' וְעֲנִיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנָי | יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
 אֲרָמִי אָבֹד אָבִי וַיִּרְדַּ מִצְרַיִמָּה וַיִּגַד שֵׁם בְּמִתִּי
 מֵעַט וַיְהִי-שֵׁם לְגֹי גְדוֹל עַצוֹם וְרַב: וַיִּרְעוּ אֹתָנוּ
 הַמִּצְרַיִם וַיַּעֲנוּנוּ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבָדָה קָשָׁה: וַנִּצְעַק
 אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קִלְנוּ
 וַיִּרָא אֶת-עֲנִינוּ וְאֶת-עַמְלָנוּ וְאֶת-לַחְצָנוּ:
 ה' וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֹרַע נְטוּיָה
 וּבְמַרָא גָדֹל וּבְאֵתוֹת וּבְמִפְתִּים: ט וַיְבָאֵנוּ אֶל-
 הַמִּקְוֹם הַזֶּה וַיִּתֵּן-לָנוּ אֶת-הָאָרֶץ הַזֹּאת אָרֶץ זָבַת
 חֶלֶב וְדָבָשׁ: י וְעַתָּה הִנֵּה הֵבֵאתִי אֶת-רֵאשִׁית פְּרִי
 הָאָדָמָה אֲשֶׁר-נָתַתָּה לִי יְהוָה וְהִנְחִיתוּ לְפָנָי יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לְפָנָי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: יא וְשִׂמַּחְתָּ בְּכָל-הַפְּטוּב אֲשֶׁר
 נָתַן-לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וּלְבֵיתְךָ אֶתָּה וְהַלְוֵי וְהַגֵּר אֲשֶׁר בְּקִרְבְּךָ: ס (שני) יב כִּי
 תִכְלֶה לְעֵשֶׂר אֶת-כָּל-מַעֲשֵׂר תְבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר
 וְנָתַתָּה לְלוֹוֵי לִגְר לִיתוּם וְלֹא-לְמִנְהָ וְאָכְלוּ בַשְּׂעֵרֶיךָ וּשְׁבַעוּ: יג וְאָמַרְתָּ לְפָנָי
 יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן-הַבַּיִת וְגַם נָתַתִּיו לְלוֹוֵי וְלִגְר לִיתוּם
 וְלֹא-לְמִנְהָ כְּכָל-מִצְוַתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא-עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שִׁכַּחְתִּי:

אֲרָמִי וְעֲנִיתָ. ל' ה' הרמנה קול: ארמי אובד אבי. מוכר חסדי המקום ו ארמי
 אובד אזי לכן נקם לעקור את הכל כשרדף אחר יעקב וכשניצל שחשב לעשות חשב
 לו המקום כאלו עשה כשעובדי כוכבים חושב להם הקצ"ה מחשבה כמעשה: וירד
 מצרימה. ועוד אחרים ו באו עלינו לכוננו שחמרי זאת ירד יעקב למצרים: במתי
 מעט. כשנענים נפש: טו) אף המקום הזה. זה בית המקדש: ויתן לנו את
 הארץ. כמשמעו: יז) והנחיתו. מגיד שנטלו אחר הנפת (ס"ח הנחת) הכהן
 והחזו נירו כשהוא קורא וחזר ומניף: יח) ושמתה בכף המזבח. מכאן אמרו
 אין קורין מקרא בכורים אלא בזמן שמחה ח מעשרת ועד התג שאלם מלקט מנאחו
 ופירושו ויינו ושמונו אבל מהסג ואלין מניח ואינו קורא: אהה והלוי. אף הלוי
 מייב בכורים אס נטעו בתוך ט עריסה: והגר אשר בקרבך. מניח ואינו קורא
 שאינו יכול לומר לאזומו: יב) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבוואתך
 בשנה השלישית. כשחממור להפריש מעשרות של שנה השלישית י קטע זמן
 היעור והודיו ערוב הפסקה של שנה הרביעית שנאמר מקצה שלש שנים מוציא וגר
 נאמר כאן מקן ונאמר להלן מקן שבע שנים לענין הקהל מה להלן רגל אף כאן
 רגל אי מה להלן חג הסוכות אף כאן חג הסוכות מ"ל כי תכלה לעשר מעשרות
 של שנה השלישית רגל המעשרות כלן זו והו ספס שהרבה חלנות יש שנקטעין
 אחר הסוכות נמארו מעשרות של שלישית כלן בפסקה של רביעית וכל מי ששהה

מעשרותיו הגריו הכמוז לנערו מן הצית: שנת המעשר. שנה שאין טהג בה
 אלא מעשר אחד משי מעשרות שנהגו בשמי שנים שלפניה שנה ראשונה ושניה של
 שמיטה נוהג בהן מעשר ראשון כמו שנאמר כי תקחו מלח בני ישראל את המעשר
 ומעשר שני שנאמר ואלכלת לפני ה' אלהיו מעשר דגן מיוצק וילחך הוי שמי
 מעשרות וכל ולמדך כן בשנה השלישית שאין טהג מואון שמי מעשרות אלא האחד
 ואיזה זה מעשר ראשון ושחח מעשר שני ימן מעשר שני שנאמר כאן ונחמה לנו
 את אשר לו הרי מעשר ראשון לגר לימוס ולאלמנה זה מעשר עני: ואכלו בשעריך
 ושבועו. מן להס כדי שבען מכאן אמרו אין פוחזין לעני בנורן פסוח ב מחזי קב
 חטים וכו': יג) ואמרת לפני ה' אלהיך. התודה ל שנתה מעשרותיך: בערתי
 הקדש מן הבית. זה מעשר שני ונטע רבעי ה ולמדך שאם שנה מעשרותי של
 שמי שנים נ ולא העלם לירושלים שרץ להעלותם עכושי: וגם נתתיו ללוי. זה
 מעשר ראשון. וגם לרבות תרומה ובכורים: לגר ליתום ואלמנה. זה מעשר עני:
 בכף מצותך. נחמים כסדרן ולא הקדמתי תרומה לבכורים ולא מעשר לתרומה
 ולא שני לראשון שהתרומה קרויה ראשית ט שהיא ראשונה משעשה דגן וכמיני
 מלאתך ודמעך לא תאחר לא תשנה את הקדר: לא עברתי ממצותיך. לא
 הפרשתי ממין על שאינו ע מינו ומן החדש על השן (ולא מן המלוש על הממוכר
 ולא מן הממוכר על המלוש): ולא שכחתי. מלנכרך פ על הפרשת מעשרות:

עיקר שפתי חכמים

ה אכל לא מלשון חסוכה ומענה אשר הוראה ו אין לו תקום פה: ו ופי ארמי זה לכן אבד את חסד להאבד את אבי ופע"ג דלא אבד מ"מ מחשבתו הרעה נחשבת למעשה וכוו כלל. עובדי כוכבים: א פי כי יעקב
 נקם מלעני לו במרים מרעב ועזי וגם סס לא הונח לו: ח פי בלא זה לא שיק בכורים ושמתה בכל הטוב כיון בכורים חלקם לתרומה ואכורים לורים: ט זה הנביעש ושמונה ערים הנמוטת ללוים: י אכל לא
 כשפנתו להפריש המעשר של שנה שניה וחזרו שנה השלישית. כי הלשון כי חללה וכו' בשנה השלישית משמע כי חללה גם שנת השלישית: כ שהיא שנים עשר פנים ושעורים זכר ליתן קב: ל פי אל לכן התודה
 כי הקדוש ברוך הוא יודע הכל: ח דנקראים קודש וממ"ש רש"י נפרשת קדושים: ו ולכן הוא מתחדש בשנה השלישית על מעשר שני אף כי אינו טהג רק בשנה השנייה: ט לעני זה לכוים מן הסורה להקפידה
 על הקדר: ע פי טען על שעורים: פ פי לשמך ולפחדך נפת הפרשת המעשרות:

4

לי דבר צור ישראל. שהוא מושל באלם, ומה דנר, לדיק מושל צי (א) החוקים אלו המדרשות. כחז בעל קרנן אהרן הא דמפרש כפיכל ביראת אלהים, בשמיל שיש צי יראת אלהים:

(ג) וכתוב בתורה יום אשר עמדת. ר"ל, עם כל הדורות ידבר שנאמר ושמרת ועשית ומה ת"ל ועשיתם אותם. נראה ד"ל שיראו את עצמם שהם בעצמם עמדו על הר סיני המדרשות. ומה ת"ל ועשית אותם, ור"ל דמיכת אותם מיותר כי החוקים והמשפטים מיירי קרא אם כן היה די שיאמר ה' אלהיך מנן לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית וכו' לא, לזה אמרו דלא הדר ועשית על החוקים ועל המשפטים אלא הוא סיפור המועלת המושג לאדם משמרת החוקים והמשפטים, ופי' הפסוק היום הזה ה' אלהיך מנן וגו' ושמרת שהוא העיון וההשכלה בהם (כמו שהוא מוסכם אצלם ז"ל בכל מקום שלשון שמירה הוא על הלמוד והעיון) הנה צוה ועשית אותם, יראה שבה תיחשב לך כאלו עשית אותם ר"ל כאלו אתה חדשת המושכל של המלות והשכלת אותם משכלך כנ"ל. אצל כפי הנוסחה שלפנינו ומה ת"ל ועשיתם אותם שהוא פסוק גריד סדר נמוקות, קשה להבין כוונת המדרש שהשמיל שנאמר ושמרת ועשית שהוא פסוק כאלו ומסיים ומה ת"ל ועשיתם אותם שהוא פסוק גריד סדר נמוקות, ועי' בויק"ר פ' ל"ה: אלא לעשותכם אותם. ר"ל מדמייב אותם חסר ו' קרי ביה אתם (מוסח ט'): בא"ל הוא עשה וברא א"ע. כי טרם היומו לומד התורה לאמיתה מותר האדם מן הבהמה איך, וצדיעתו דרכי התורה חננל יצירתו מכל שאר בעלי חיים ונעשה אדם, שואת היחה תכלית בריאתו (מהרש"ב):

ישראל, לי דבר צור ישראל, מושל באדם, צדיק מושל יראת אלהים. (מהו.)

(ג) היום הזה ה' אלהיך מצנך לעשות את החוקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם ככל לבבך ובכל נפשך (כו טו). וכי עד עכשו לא צנה הקדוש ברוך הוא את ישראל, והלא אותה שנה שנת ארבעים היתה, שנאמר (דברים א ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש וגו' דבר משה אל בני ישראל ככל אשר צנה ה' אתו אלהים, ומה תלמוד לומר היום הזה, אלא כך אמר משה לישראל בכל יום תהא התורה חביבה עליכם, כאלו היום הזה קבלתם אותה מהר סיני. וכן הוא אומר במקום אחר (שם ד ט) והודעתם לבניך ולבני בניך. וכתוב בתורה (שם שם י) יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחרב.

את החוקים - אלו המדרשות (ה), ואת המשפטים - אלו הדינים. (דבר אחר), את החוקים ואת המשפטים, לרבות קלים ונמוקים, גזרות שוות ודקדוקי סופרים. ¹²³⁴⁵⁶⁷ אתה

ושמרת ועשית אותם. אמר רבי יוחנן כל העושה מצוה לאמתו, מעלה עליו הכתוב כאלו הוא [נתנה] [נתנה] מהר סיני, שנאמר ושמרת ועשית (ו). ומה תלמוד לומר (ועשיתם) אתם, אלא כל המקיים את התורה ועושה אותה לאמתו, כאלו הוא תקנה ונתנה מהר סיני. ועוד אמר רבי יוחנן כל העושה תורה לאמתה, מעלה עליו הכתוב כאלו הוא עושה את עצמו, שנאמר (דברים ד יד) ואתי צנה ה' בעת ההוא ללמד אתכם וגו' לעשותכם אתם. לעשות אתם לא נאמר, אלא לעשותכם אתם, מכאן שמעלין עליו כאלו הוא עושה וברא את עצמו. ככל לבבך. הרי הכתוב מזהיר את ישראל ואומר להם בשעה שאתם מתפללים לפני הקדוש ברוך הוא, לא יהיה לכם שתי לבבות, אחד לפני הקדוש ברוך הוא, ואחד לדבר אחר. רבי אליעזר בן יעקב בא הכתוב להזהיר את הפהנים, בשעה שעובדין עבודה, לא יהיה להם שתי לבבות, אחד לפני הקדוש ברוך הוא, ואחד לדבר אחר.

ובכל נפשך. אפלו נוטל את נפשך. פעם אחת גזנה מלכות זנן (המקדוני) שמד על ישראל, שלא יעסקו בתורה. הלך רבי עקיבא וחקריו ועסקו בתורה. בא פפוס בן יהודה ומצאו ואמר לו הרי אתה מסתפן בעצמך, שאתה עובר על גזרת המלך. אמר לו רבי עקיבא אמשל לך משל, למה הדבר דומה, לשועל שהיה מתהלך על שפת הנהר. ראה שם דגים רצים ומתחבאים. אמר להם בואו ולכו אצלי ואטמין אתכם בנקיקי

נחלת בנימין

(ה) החוקים אלו המדרשות והמשפטים אלו הדינים את החוקים כאלו הוא נתנה מהר סיני שנאמר ושמרת ועשית ומה ת"ל ועשית ואת המשפטים לרבות קלים ונמוקים (ו) לאמתה כו' (1) לאמתה כו' אלא כל המקיים את התורה כו' לאמתה כו' כצ"ל:

(א) נעונון דף כ"א: (ב) ג'על'ל ו'ע'י כ'מ'נ'ת ק'ב' ו'ע'י'ק' ו'ע'י' ר'י'ה' י'ג' (ג) מ'ע'י'ת ל' (ד) ס'ה'ר'ו'ן ק'י' (ה) ו'ק'ן מ'ס'ו'ט (ו) (ז) נ'ה ל'ה ע'י'ב'

תורה אור השלם (א) לא תדרש שלמים וטקתם כל ימיה לעולם: (ב) ויראה את אלהים ונתקנו ולא הצא אלהים בצבאו: (ג) ויהי ערב ויהי קלל את כל אלהים ויקב הרם בעברתו מבצרי בה יחיה העץ לארץ חלל מקולתו ושרת: (ד) ויאמר לו

הניזקין

במאי דפסק אנפשיה. מיקלי וזדורי קיטמא: בשכבת זרע רותחת. מדה כנגד מדה שבעלמו המחיל העם לזנות אל צנות מואב: דאמר מר. בעלזבין (דף כ"א) ויליף לה מולגה כרעה יגיעת צער המלעיג הרבה נידון ביגיעת צער וקרא גדברי כדברי סופרים יותר מדברי בני הוהר: כדברי סופרים יותר מדברי תורה: פ' נביאי האומות עובדי ע"ז: צלעט שבעסינה נגלית עליו והרשיע לדבר: טור מלכא. מדינה ששמה הר המלך: נפלו. בני המדינה היהודים עליהו לרומא וממנהו: גונדא. גוד: הוה בהו. מיהודים: איודקור. לשמות: עד דאתחוי. לגני המל: בליונא דגושפנקא. מי שהיטה לו טורס צטעטמו סיה מכירה רחוק מיל מן העיר למראה הנאות: שהליים. מין מאלל הוא צמסכת ע"ז (דף כ"א): הווא אתרא. הר המלך: משקירתו. לממירתו ששים רותחת דאמר מר: כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצואה רותחת תא חזי מה בין פושעי ישראל לנביאי אומות העולם עובדי ע"ז: תניא אמר רבי אלעזר בא וראה כמה גדולה כחה של בושא שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו: אתרנגולא ואתרנגולתא חריב טור מלכא דהוון נהוגי כי הוון מפקי חתנא וכלתא מפקי קמיהו ותרנגולא ותרנגולתא כלומר פרו ורבו כתרנגולים יומא חד הוה קא חליף גונדא דרומאי שקלינהו מינייהו נפלו עלייהו מחנהו אתו אמרו ליה לקיסר מרדו כך יהודאי אתא עלייהו הוה בהו הווא בר דרומא הוה קפיץ מילא וקטיל בהו שקליה קיסר לתאניה ואותביה אארעא אמר ריבונה דעלמא כוליה אי ניתא לך לא תמסריה להווא גברא דדידיה ולמלכותיה בידיה דחד גברא אכשליה פומיה לבר דרומא ואמר: הלא אתה אלהים זנחתי ולא תצא אלהים בצבאותינו דוד נמי אמר הכי דוד אתמוהי קא מתמה על לבית הבסא אתא דרקונא שמשיה לכרכשיה ונח נפשיה אמר הואיל ואיתרדיש לי ניסא הא זימנא אישבקינהו שבקינהו ואול איודקור ואכלו ושתו ואדליקו שרני עד דאיתחוי בליונא דגושפנקא ברחוק מילא אמר מיהדא קא חרו בי יהודאי הדר אתא עלייהו א"ר אסי תלת מאה אלפי שליפי סייפא עיילו לטור מלכא וקמלו בה תלתא יומי ותלתא לילווא ובהך ניסא הלולי וחגני ולא הוון ידעי הני בהני ב' בלע ה' ולא חמל את כל גאות יעקב כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אלו ששים רבוא עיירות שהיו לו לינאי המלך בהר המלך דאמר רב יהודה אמר רב אסי ששים רבוא עיירות היו לו לינאי המלך בהר המלך וכל אחת ואחת היו בה כיוצאי מצרים חוץ מושלש שהיו בהן כפלים כיוצאי מצרים אלו הן כפר ביש כפר שיחליים כפר דכריא כפר ביש דלא יתבי ביתא לאושפיא כפר שיחליים שהיתה פרנסתן מן שחליים כפר דכריא אמר רבי יוחנן שהיו נשותיהן יולדות זכרים תחלה ויולדות נקבה באחרונה ופוסקות אמר עולא לדידי חזי לי ההוא אתרא ואפילו שיתין ריבונותא קני לא מחזיק אמר ליה ההוא צדוקי: לרבי חנינא שקורי משקירתו אמר ליה: ארץ צבי כתיב בה מה צבי זה אין עורו מחזיק את בשרו אף ארץ ישראל בזמן שיושבין עליה רווחא ובזמן שאין יושבין עליה גונדא רב מניומי בר חלקיה ורב חלקיה בר טוביה ורב הונא בר חימי הוון יתבי גבי הדדי אמרי אי אוכא דשמיע ליה מילתא מכפר סכניא של מצרים לימא פתח חד מינייהו ואמר מעשה בארום וארוסתו שנשבו לבין העובדי כוכבים והשיאום זה לזה אמרה לו בבקשה ממך אל תגע בי שאין לי כתובה ממך ולא נגע בה עד יום מותו וכשמת אמרה להן סיפרו לזה שפטפט ביצרו יותר מיוסף דאילו ביוסף לא הוה אלא הדיא שעתיא והאי כל יומא ויומא ואילו יוסף לאו בחדא משה והאי בחדא משה ואילו יוסף לאו אשתו והאי אשתו פתח אידך ואמר מעשה ועמדו ארבעים מודיות כדינר נחם השער מודיא אחת ובדקו ומצאו אב ובנו שכאו על גערה מאורסה ביום הכפורים והביאום לבית דין וסקלום וחזר השער למקומו פתח אידך ואמר מעשה באדם אחד שנתן עינו באשתו לגרשה והיתה כתובתה מרובה מה עשה הלך וזימן את שושבינו והאכילן והשקן שיכרן והשכיבן על מיטה אחת והביא לובן ביצה והחיל ביניהן והעמיד להן עדים ובא לבית דין והיה שם זקן אחד מתלמידי שמאי הוקן וכבא בן בוטא שמו אמר להן כך מקובלני משמאי הוקן לובן ביצה סולד מן האור ושכבת זרע דוחה מן האור בדקו ומצאו כדבריו והביאוהו לב"ד והלקוהו והגבוהו כתובתה ממנו א"ל אביי לרב יוסף ומאחר דהוון צדיקים כולי האי מאי טעמא איענוש א"ל: משום דלא אייבול על ירושלים דכתיב: שמוחו את ירושלים וגילו בה כל אוהביה שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה: אשקא דריספק חריב ביתר דהוון נהיגי כי הוה מתיליד יוקא שתלי ארוא יוקתא שתלי תורניתא וכי הוון מינסבי קייצי להו ועבדו: גננא יומא חד הוה קא חלפא ברתיה דקיסר אתבר שקא דריספק קצו ארוא ועיילו לה אתו נפול עלייהו מחנהו אתו אמרו ליה לקיסר מרדו כך יהודאי אתא עלייהו: גרע בחרי אף כל קרן ישראל א"ר זירא א"ר אבהו א"ר יוחנן אלו שמונים [אלף:] קרני מלחמה שנכנסו לכרך ביתר בשעה שלכדוהו והרגו בה אנשים ונשים וטף עד שהלך רמון ונפל לים הגדול שמוא תאמר קרובה היתה רחוקה היתה מיל תניא רבי אלעזר הגדול אומר שני נחלים יש בבקעת ידים אחד מושך אילך ואחד מושך אילך ושיערו חכמים שני חלקים מים ואחד דם במתניתא תנא שבע שנים בצרו עובדי כוכבים את כרמיהן מדמן של ישראל בלא זבל אמר

פרק חמישי

רצא עירות היו. צהר המלך הוא אינו ממוזק אפילו ששים רצוא קיס: גנדא. דטרי"ש צלע"ו כמו גמוד מלכתי (פסקים דף ק"א): אין עורו מחזיק בשרו. משופטט הוא כוון ואין יכול ללמוד וללכותו זו: דשמיע ליה. מה מעשיהם אם לדיקים אם רשעים: בארום וארוסתו. מלחמה העיר: שפטפט. זלוו צינרו ולא חשט אלא נחגבר עליו: וחזר השער. מתיקרה התנוחה: זובן ביצה. שהיא דומה לשכבת זרע: להויל קול שצלו על אשמו: טור. דטרי"ש מתיישב ומגלדי: שכבת זרע דוחה מן האור. נכנס וצלע צגד ואינו מגלדי: תורניתא. פיין: גננא. חופה: קרני מלחמה. רלשי גייקות מוקעי קרן ומתאקפסי עליהם בני לבסא: ושמוא תאמר קרובה היתה. לים: בקעת ידים. טס מקוס: ואחד דם. מהרוגי צימר:

הנהרות וציונים (א) כל המים יתא כראשונים וכתמי ריש כ"י יפד יעלים: (ב) כלומר אהב נשים לו יותר מרי זה מבלה גופו ונשמחו (גליון: ג) ציל אסקיה לישו בגונדא (דפ"י לפני הצענור): (ד) כלעם. ודינו בטובה ורחמת כלומר מצאתו לא רוחן ומטובתו לא נטרה גם לעולם הבא (גליון) שיכוס הצענור בדפוס יילגו, ושתי נהרות הללו (אוח ב' ד) נוספו בדפוס הגיל. בדפוסים האחרונים לפני וזלגו יש כוכב ברשימי סודיה דאמר מר גונשם בגליון והוא היה חליק על הפירוש. ועי' עירובין כא ע"ב בהגהות וציונים שם מוס' דפ"י "בדמרתני בהניזקין גבי ישו הנוצרי" (א) "עובדי ע"ז" מותר (דפ"י): (א) מנוה"מ ובתי"י גז"ל: (ז) ציל מונא (דפ"י): (ח) בדפ"י נוסף להו (וכ"ח בה"ת דמתי): (ט) אלף" נוסף ללא עורך בדפוסים אחרונים, ועי' צהר ישראל פרק ז' וחירושי: (י) כתי"י נוסף להו: (כ) כתי"י נוסף פושעי ישראל. ישו: (ל) גז"ל יבוליים (בארות המים):

אמר

הרגני. מוטלת ושם נ"ל. ארץ צבי. ארץ ישראל (נראה כי ש"י. אין שרור מחזיק את בשרו. השער כוון וגומד ללמד הפטור. מתוכה ק"ב). גנדא. קולת טרי"ש. צלע"ו (חולין מ"ב). שפטפט. מפקטט. (מקטור) גדברי וימוין (מנחות ט"ז ע"ב שט"ק). תורניתא. מין לחו היא טעה כדלמד ג"ה (ג). עי"ז ד"ה. פני"ל גלע"ז (ירי"ב כ"ג).

לעזי רש"י דירסיו"ש סרזס ממכות. מתקשר: פי"ן. סירזס מ"ז דף ק"ד ע"א ד"ה מוריתא):

הנהרות וציונים (א) כל המים יתא כראשונים וכתמי ריש כ"י יפד יעלים: (ב) כלומר אהב נשים לו יותר מרי זה מבלה גופו ונשמחו (גליון: ג) ציל אסקיה לישו בגונדא (דפ"י לפני הצענור): (ד) כלעם. ודינו בטובה ורחמת כלומר מצאתו לא רוחן ומטובתו לא נטרה גם לעולם הבא (גליון) שיכוס הצענור בדפוס יילגו, ושתי נהרות הללו (אוח ב' ד) נוספו בדפוס הגיל. בדפוסים האחרונים לפני וזלגו יש כוכב ברשימי סודיה דאמר מר גונשם בגליון והוא היה חליק על הפירוש. ועי' עירובין כא ע"ב בהגהות וציונים שם מוס' דפ"י "בדמרתני בהניזקין גבי ישו הנוצרי" (א) "עובדי ע"ז" מותר (דפ"י): (א) מנוה"מ ובתי"י גז"ל: (ז) ציל מונא (דפ"י): (ח) בדפ"י נוסף להו (וכ"ח בה"ת דמתי): (ט) אלף" נוסף ללא עורך בדפוסים אחרונים, ועי' צהר ישראל פרק ז' וחירושי: (י) כתי"י נוסף להו: (כ) כתי"י נוסף פושעי ישראל. ישו: (ל) גז"ל יבוליים (בארות המים):

אמר

ספר
ייטב לב

על המשה חומשי תורה
חלק שני
ויקרא במדבר דברים

חביתו גם חקרו כיק חרב הגאון הקדוש המפורסם צדיק יסוד עולם,
אור ישראל וקדושו רכבו ופרשו מופת הדור מאור תגולה
מרן יקותיאל יהודא טייטלבוים זצוקלה"ה

אב"ד דק"ק סיגעט יצ"ו

בעהמ"ה סת"ק ייטב סניף, ומה"ק רב טוב עה"ת, ושל"ת אבני צדק על רחש"ק
זי"ע ועכ"ו.

- זלק ראשון -

נדפס מחרש ע"י גבר וחזן המחבר הקדוש ולה"ה היה הרה"ח בנשי"ק כש"ה
מה"ר אפרים יוסף דוב אשכנזי שליט"א

כתוצאת בית מסחר והוצאת ספרים, ירושלים
205 ווילסן סטריט, ברודליק, נ. י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות עשרים והמשליצירה
הוצאת חדשה ומהודרת

← שלח לך אנשים ויתורו וגו' ואחז"ל לך לדעתך והבזה
 ב"רש"י ופי' אני איני מצוה בו' וזקני מהרש"א
 ב"ח"א בסוטה דף ל"ד כתב לפרש בענין אחר ובדרכו
 אלך זהו דבפרשת דברים נאמר ותאמרו נשלחה וגו'
 ויחפרו וכאן כתיב ויתורו ונ"ל דבמד' קהלת אי' בפסוק
 ונתתי את לבי לדרוש ולתור בחכמה לעשות תייר
 לחכמה כמד"א שלח לך אנשים ויתורו וגו' ד"א לתור
 להותיר שלמה כד הוה עביד בו' הוה מותיר ה' אתוואן
 הה"ל ויהי שירו חמשה ואלף גראה דדא ודא אחת הוא
 ע"י שהוא מתייר ומטייל בחכמה לדרוש ולחקור בה
 היטב מוצאי' ומצואי' ע"י מחפש בה ומותיר במוס' מרובה
 ח"ש הזוהר וקול התור דא תורה שבע"פ הנקרא תור
 ועד"ז נאמר גם כאן למ"ש בגמ' על מה אצדה הארץ
 דבר זה נשאל לחכמים וכו' עד שבא הקב"ה ופי' שנא'
 ויאמר ה' על עזבם את תורתי וגו' כי כבר אמרו אי'
 פשטה לה וגמדה לה ופירשו המפורשים כי ע"י חידושי
 תורה תכח י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן וע"י שמדמין
 מילתא למילתא וכן ע"י מה שהוסיפו חכמים התקנות
 והסייגים מד"ס יתרחב התורה כי כל דברי חכמים בכלל
 התורה דכתיב לא תסור וגו' וכ"כ בזכות זה גם אי'
 מתרחב והולך ופשטה לה אבל ע"י שעזבו תורה שבע"פ
 ע"י גמדה לה ח"ש על מה אצדה הארץ דייקא כי
 אנחנו מפני חטאינו גלינו מארצנו אבל למה אצדה
 הארץ וגמדה לה ויאמר ה' על עזבם את תורתו אשר
 נתתי לפניהם וגו' להוסיף עלי' לפי חמתם בדבר הלמד
 מענינו ולחדש בה חידושי דינים ולא הלכו בה בדרך
 היולד ופלפול כמ"ס הט"ז סו' מ"ז ע"י אצדה הארץ
 וגמדה לה עכ"ל, וזוה נבין ההבדל שישראל אמרו
 ויחפרו כמשמעו אבל השי"ת אמר שלח לך אנשים ויתורו
 וגו' כלו' בהיותם הולכים בה לדעת מוצאי' ומצואי'
 כמשמעו שיעסקו בתורה ואוירא דאי' תחכים ויחדשו
 חידושי תורה והלכות וע"י ויתורו וירחיבו גבולי אי' וכן
 הי' דעתו של משה וז"ש שלח לך לדעתך ולא לדעתם.
 ועמ"ש בפ' מסעי עה"פ אשר תפול לכם בנחלה וגו' :

אמנם מה שפרש"י אני איני מצוה לך אם תרצה שלח
 כ"ל לפרש ע"ד רמז כי בשבת קודש אומרים
 רצה והחלינו וכו' שלח תהא צרה וכו' ביום מנוחתנו
 הבענין כי אלהים במילוי ההי"ן עולה צרה ובש"ק כל
 דינין מתעברין ונמתקין ונעשה תלר"ה רצ"ה והיינו
 רצ"ה שלח תהא צרה ביום מנוחתנו וכ"כ אלהים במילוי

אלפיין עולה אצר לשון צמאוס ובש"ק נהפך לאותיות
 ארץ שהוא לשון רצון כדאי' במד' למה נקרא שדה ארץ
 שרצתה לעשות רצון קונה :

וזוה שא' הכתוב אז "תרצה "הארץ את שבתותי" כלו' ע"י
 שבתותי יהי' נעשה צירוף רצ"ה וצירוף "ארץ או
 בהתייק הדין בסורשו בהעלותו לאלוף העולם נעשה
 צר"ה עם א' אותיות ה"א ארץ מספר שס הוי' בהכאה
 העולה צו"ר של רחמים כנודע :

וזש"ה רוצה ה' את יראיו ואיתא בזוהר תקן דף קל"ד
 לא א' ביראיו אלא את יראיו כמה אתרעי קוב"ה
 בצדיקויה כו' באינון דחלין לו' המיחלים לחסדו אינון
 דמתדלין באורייתא צלילה וחוט של חסד משוך עליהם
 ביום וכה"ג כתיב בזוהר בשלח ד' ס"ב ע"ב ע"י יראיו
 המיחלים לחסדו ומתקין הדין לחסד נעשה צירוף
 רוצה, והנה הקב"ה הי' גופה ומביט שהמרגלים יגבירו
 כח הדין שם אלהים ועתי צרה וצריך לזווג המדות ע"י
 בחי' דעת המכריע להפוך לבחי' "ארץ ורצ"ה ח"ש שלח
 לך אנשים ויתורו את א"רץ וגו' שהוא לשון רצון ח"ש
 חז"ל לדעתך ופרש"י אני איני מצוה לך אם תרצה שלח
 פי' אם תוכל ע"י דעתך להפוך מבחי' צרה לרצ"ה אז
 שלח והיינו דאיתא במד' להלן לך אכל בשמחה לחמך
 זו חלה, ושמה בלב טוב ייגך אלו נסכים, כי כבר רצ"ה
 האלהים את מעשיך (שעשה מאלהים בחי' רצ"ה) זו
 הכנסת ישראל לארץ שנאמר כי תבאו אל ארץ לשון
 רצון והבן :

שלח לך אנשים וגו' במד' זש"ה כחומן לשנים וכעשן
 לעינים כן העלל לשולחו גבורים היו המרגלים
 שהי' מוציאים לשון הרע על הארץ משל למת"ד כו' עוד
 שם שלח לך אנשים וגו' מה כתיב למעלה ותדבר תרים
 ואהרן במשה ואח"כ שלח לך וגו' כדי שידעו עונשו של
 לשון הרע ואעפ"כ לא רצו ללמוד הוי לא ידעו ולא
 יבינו כי טח מראות עיניהם מהשכיל לבותם :

וג"ל לאשר המרגלים דברו סרה על ארץ ישראל ששם
 שורה השכינה הנקרא אי' מלכות פה ה"א תתאה
 והיא חי' קדושה שעלי' אמרו חי' אחת יש ברקיע כו'
 רוא למנה וכאשר פגמו במדה זו צפיהם ולשונם נעשה
 מה"א חי"ת רוא לחמן וע"י צרעי' מהימנא פנחס דף
 רנ"א רניב גער חית קנה דא חי' דאתחילד בה עשו
 כו' רוא לחמן כד תבר קוב"ה חי"ת דהאי חי' הא מלה
 ופירשו

דכתי' יכוננו יחדיו על שפתוך. גם להבין פי' הכחוז
 אומרו אשר תפול לכ"ס בנחלה. גם לתרץ קושי' המד'
 עה"פ הכ"ל זאת הארץ אשר נשבעתי וגו' "לאמר מהו
 לאמר :

והג"ל בזה עפמ"ש למה נקרא ארץ צבי מה צבי אץ
 עורו תחזיק בשרו כו' אף ארץ ישראל פשטה לה
 וגמדה לה והחוש תעיד על זה כי ארץ ישראל הי' ד'
 מאות פרסה כו' ועתה בעונותינו הרבים בחורבנה איננה
 רק מעט מזער לארבה ולרחבה והטעם כי בזמן שהיו
 ישראל על אדמתן ומקיימים מצות התלויים ^{התלויים} בה מכת
 הקדושה היה הארץ מתרחב והולך ופשטה לה ועתה
 בעוה"ר דרכי ציון אבלות חבלי באי מועד ע"כ גמדה
 לה. ומבואר בספרים דזה שא' בגמרא דבר זה נשאל
 לחכמים ולנביאים שנא' על מה אבדה הארץ ^{הארץ} ונאקא ר"ל
 מה שאנחנו אבדנו מהארץ א"ל לשאלה כי מפני חטאינו
 גלינו מארצנו אבל השאלה הוא ע"מ אבדה הארץ לייקא
 כי גמדה לה ולא נשאר רק מעט מזער ויאמר ה' על
 עוצם את תורתו אשר נתתי לפניכם היינו תורה שבעל
 פה וגדרים וסייגים ותקנות חז"ל שהתורה נתנה רשות
 לחכמים והבדירה בידם להוסיף משמרת למשמרתו של
 התורה כדכתיב ושמרו את משמרת עי' יצמות דף כ',
 ואחר שאסרו חכמים בגזרתם נקרא תורתו כי אנחנו
 תלויים עליו לשומרו מפי ה' שא' ועשית על פי הדבר
 אשר יגידו לך וגו' לא תסור מן הדב' אשר יגידו לך וז"ש על
 עוצם את תורתו אשר נתתי לפניכם לייקא לגדור גדריו'
 וסייגים על כן נאבדה הארץ וגמדה לה, והענין כי בזכות
 התורה שבעל פה שדרשו על כל קוץ וקוץ תלי תלים של
 הלכות ומלבד זה עוד הוסיפו גזרות ותקנות וסייגים
 למשמרת התורה וגם זה נכלל בכלל תורת ה' מלא תסור
 אייך הרי התורה שבכתב נתגדל ונתרחב והולך בהרחבה
 וארוכה מארץ מדה כ"כ ארץ ישראל מתרחב והולך
 וממילא ידיעת ההפכים בשוב שצביל שעזבו את התורה
 שבעל פה ולא הלכו בה אבדה גם הארץ וגמדה לה עד
 כאן דברי רש"י ב"מ ב"א

וז"ש כי אחס באים אל "הארץ כנען בה"א הידועה
 ר"ל מה שאתם רואים בעוד כנען בחוכה שאז
 גמדה לה זאת הארץ אשר תפול לכם (דייקא) בנחלה
 כי תהיה מתרחב והולך מכחכם ומקדושכם, וזה שא'
 חבלים נפלו לי בנעימים בזכות התורה שנקראה נעים
 שנא' כי נעים כי תשמרם בצטנך (היינו שבכתב) יכוננו
 יחדיו על שפתוך היינו שבעל פה והבן, ואז הם נאים
 ללבושם

מראינו ית' "מקור בגית" ר"לון ונעשה זכיות וזהו וטהרה
 ממקור דמי' ממקור ישראל כמבואר למעלה פ' תזריע :
 ודי' אשר תוחירו מהם לשכים בעיניכם וגו' ירמוז עפ"י
 שפירשתי הירוף של חדש אב "הסכת" ושמע
 "ישראל" היום כי צעת יצאה מצרים ומתן תורה נאמר
 אשר עין בעין נראה אתה ה' ועננך עומד עניהם וגו'
 ונא' אתה הראת לדעת וגו' ועתה בעוה"ר אותותינו לא
 ראינו כ"א בראינו שחטנו אשר ספרו לנו אבותינו פועל
 פעלת בימי קדם ולא נשאר לנו כ"א בחי' שמיעה, וזה
 שרמזו חז"ל דע מה למעלה מתך בדורות שלמעלה מתך
 הקודמי' עין רואה ועתה רק און שומעת וזה הוא לירוף
 של חדש אב שבו חרב המקדש ומאז אותותינו לא ראינו
 כ"א שומעי' "הסכת" ושמע "ישראל" היום. וז"ש היום
 הזה נהיית לעם לה' אלקיך כי זה יסוד אריכות הגלות
 להורות אמונה הקבוע בלבנו כי ה' הוא המנהיג עולמו
 בהשגחתו אם כי לא ראינו בעינינו ^{הוא} ודבר זה מבואר
 בס' החיים שנ אחיו של תהר"ל מפראג, וזוה פי' ואומר
 אבד נחתי וגו' זאת השיב אל לבי וגו' חדשי' לבקרי'
 רבה אמונתך והבן. וז"ש ואם לא תורישו וגו' והי' וגו'
 לשכים בעיניכם לסמות עיניכם בקול' ודרדרי' לבלי
 ראות נסים גגלי' עד אשר יערה עלינו רוח ממרו' לקיים
 הנאמר צעת ההיא וגו' בשובי את שבתיכם ליעיניכם
 כלי' לשוב לראות בעיניכם עין בעין כמה שנא' כי עין
 בעין יראו בשוב ה' וגו' חמן :

כי אחס באים אל הארץ כנען זאת הארץ אשר תפול
 לכם בנחלה ארץ כנען לגבולותי' במד' מלמד שהראה
 הקב"ה למשה כל מה שעמיד להיות הראה לו שמשון
 מדן (כמו שנאמר ויראהו ה' את כל הארץ את הגלעד
 עד דן) וברק מנפתלי (שנאמר ואת כל נפתלי) וכן כל
 דור ודור ודורשיו דור ודור ושופטיו דור דור ומנהיגיו
 כו' (שנאמר עד הים האחרון ופרש"י עד היום האחרון)
 ויאמר ה' אליו זאת הארץ אשר נשבעתי לאברהם ליחזק
 וליעקב לאמר לזרעך אחננה, מהו לאמר לך אמור להם
 לאי"ו שבעה נשבעתי לכם קיימתי לבניכם, זאת הארץ
 אשר תפול וכי הארץ נופלת כו' אלא מלמד שהפיל השם
 לפניכם כי זש"ה חבלים נפלו לי בנעימים בזכות התורה
 שנא' כי נעים כי תשמרם בצטנך יכוננו יחדיו על שפתוך.
 אף נחלת שפרה עלי ישראל הם נאים לארץ והארץ נאה
 לישראל עכ"ד לענינו והוא כולו מקשה ומה ענין דור
 ודורשיו לדיקים לכאן וגם בסוף דבריו למה הביא הא

ציו תציו כי יהי תשמעו לעהיד אלא שהוא"ו מהפכו לשעבר אצל והיה הוא איפכא היה משמעו לשעבר אלא שהוא"ו הופכו להבא, והנה המוני עם שבאמת מן העבר אין כל תאומה בידם וראוי להם לקבל עליהם עול ת"ש עכ"פ להבא והם הופכים עצמם על לשעבר באומרים שכבר עשו וכל טוב בידם על זה נאמר כל מקום שנא' ויהי משמעות עצמותו להבא אלא שנהפך לשעבר אינו אלא לער אוי לזה שמהפך א"ע מן להבא על לשעבר ולא כן מעמדו וכל מקום שנא' והיה משמעות עצמותו לשעבר אלא שנהפך להבא ירמוז לאדם הערים בדעת שמהפך עצמו מן העבר על העתיד ומקבל מהיום עול מלכות שמים אינו אלא שמחה וזה פי' יקר :

וז"ש ושמרת וגו' היום לעשותם תמש ועכ"ו והיה עקב בסוף תשמעון וגו' ושמרתם ועשיתם כלו' שידמה בעיניכם שעוד לא עשיתם כ"א תקבלו לשמור ולעשות מהיום אז אתה הולך בדרכי אבות שכן מצינו באברהם עם כל נדקויותיו אשר עשה אמר ואנכי עפר ואפר ע"כ ושמר ה"א לך וגו' ואהבך וגו' :

ע"ה יתבאר הסמיכות כי אי' בתנחומא והיה עקב תשמעון זה שאמר הכחוש הנחמדים מזהב וגו' גם עבדך נזהר בהם בשמרתם עקב רב מצות קלות, עוד שם והיה עקב תשמעון זה שא' הכחוש אורח חיים פן תפלס וגו' שלא תהא יושב ושוקל מצותיה של תורה ורואה איזה שכרה מרובה ועושה אותה למה נעו מעגלותיה כי טלטל הקב"ה שכתן כדי שיהיו ישראל עושין משלם פירשו המפורשים בלב שלם שלא על מנת לקבל פרס :

ביאור הדברים דקשה לכאורה על אומרו הנחמדים מזהב וגו' הלא אינם בסוג א' כלל זה גשמי וזה רוחני. אבל הענין על פי מה שפירשתי לא תחמוד כסף וזהב עליהם כלו' על עמקן ולקחת לך כ"א למען קנות בהן חיי עוה"ב בעשות בהן מצות ומעש"ט, נמלא כסף וזהב אינם חמודים בשביל עצמיהם כ"א בשביל חילופיהן לא כן התורה והמצות אין לחמוד אותם בשביל חילופיהן היינו שכתן כ"א בשביל עצמותן כמאמרם שכר מצוה הוא המצוה עצמה המזככה ומקדשת את נפשנו כמ"ס הכהוב את הברכה אשר תשמעו פי' האלשיך כנו' השמיע' עצמה הוא הברכה ועד"ו אמר הנחמדים מזהב ומפז רב שהם אינם חמודים מלד עצמם אצל התורה ומצות נחמדים מכח עצמותן ומתוקים מדבש וגיפת לופים שאינם יפים

בעצמותן וכדכתיב פן השבענו והקאמו כי אם להתחוק על ידם מאכלים אחרים אצל התורה הוא עצמה מחוקה ויפה גם עבדך נזהר בהם בשמרתם כלו' שמהר בעת שמרתם לבלי לעשותם על מנת לקבל פרס כי אם בעבור עצמותן והמופת לזה עקב רב כלו' שגם מצות קלות שאדם דש בעקבו רב וגדול אללו ואינו שוקל מצוה לית- זו שכרה מרובה ואעפ"ה וזה ענין סמיכות שא' למעלה ושמרת את המצוה וגו' אשר אנכי מצוך היום לעשותם ר"ל ליתן שמירה על העשיה לשמור מלעשותן על מנת לקבל פרס ואז והיה עקב אפילו מצות קלות תשמעון והיינו אורח חיים פן תפלס שלא תהא יושב (בחינת מקבל כמו אשה שדרכה בישיבה וכמעט אשה יושבת) ושוקל מצותיה לומר איזה שכרה מרובה כי אם לעשותן בלב שלם למען עשות רצונו יתברך והבן :

והיה עקב תשמעון וגו' יתבאר כי לפעמים הוצר הרע מטעה את האדם ומראה לו סימן טהרה על ענין עבירה עד שידמה בעיניו שהוא מצוה ואינו מבין על עצמו והבחינה לזה אחרי עשותה כולה או מקצתה הנה פקודי ה' ישרים משמחי לב ואם יתך לבו ויתחרט זה תורה שהיה עבירה ודבר זה יש ללמוד ממה דכתיב בדוד ויכרת את כנף המעייל אשר לשאול בלט ויהי אחר כך ויך לב דוד וגו' ויאמר לאנשיו הלילה לי וגו' עיין באלשיך ותמצא מבואר, אמנם אם יגל וישמח אחר עשות המעשה זה לאות ומופת כי עשה מצוה ולבעבור זה ישמח לבו ויגל ודבר זה מבואר בבינה לעמים טעם על ענין שמיני עזרת להורות על שמחת הרגל שלא יהי' שמחתנו כאחד הריקים בשביל הבלי עולם אלא שמחה מעולה לש"ש על הנלחת הנפשות המושגת לנו בימים ההם והמיפת על זה שאחר כך אין לנו שום עצבות וחרטה על העבר אדרבה אנו שמחים ועושים מחדש חג שאנו ששים ושמחים עי"ש :

וז"ש והיה לשון שמחה עקב אם בסוף המעשה תהיה ששים ושמחים זה לאות כי תשמעון וגו' ושמרתם ועשיתם, וזה ענין סעודת מצוה מלכה במוצאי שבת קודש בזמירות שירות ותשבחות לאות על שביתותינו בשבת לשם ה' כי בו שבת וגו' ע"כ אנו שמחים באשוקו יומא על העברה, ומזה אני אומר טעם מה שנהגו לעשות סעודה בלילה שקודם יום המילה שקורין וואך נאכט שלא מצינו זה בשאר מצות לעשות סעודה כי אם בסיום המצוה אצל הענין כי מצות מילה שאני שהיא חביבה עלינו

ס פ ר

ערוגת הבשם

ע ל ה ת ו ר ה

חרושי אנדה על חמשה חומשי תורה אשר השאיר
 אחריו ברכה הרב הנאון הצדיק המפורסם בכל
 קצוי ארץ בתורתו וצדקתו חסידותו ופרישותו
 מרן **משה** בן הרב הגדול הצדיק חריף
 עצום המפורסם בשם טוב **מריה עמרם** זצלה"ה
 גרינוואלד מסיק משארנא בעהמ"ה ספרי שו"ת
 ערוגת הבשם שהי' אביד ור"מ בה"ס הומנא
 ובק"ה מליינווארדיין ואח"כ בק"ק **חוסט** יצ"ו
 ושם חלקת מחוסה ספון.

חלק שני

ספר ויקרא במדבר דברים

נדפס בשנת **ערוגת** הבשם ל"ט

חוסט

בדפוס המשובח והמסואר של הנגיד

מריה **משה חיים וויינשטיין** נ"י

HUSZT,
DRUCK VON MÓR WEINSTEIN

לעבדיו עשה לי סעודה גדולה וחו כל הולאות מבית המלך והיינו הבחי שבא מחמת אחרותא דלעילא דיינו משלך כדי שאני אהיה ממך ודיק טיבי .

משות

וידבר

משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר וגו' יליד האי לאמר למחי אחי כיון דכתיב זה הדבר אשר לזה סי' ותו הא דדרזיל מכאן דנדרים חלין לקיים את המלוה איכ הא דכיר לא יחל דברו הוליל גבי נדרי רשות דאי מהבא אכתי ליכא למילף דגם בדבר הרשות לא יחל דברו ונראה כפי' הנה ארזיל כפי' דנדרים האומר אשכים ואשנה סרק זה אשנה מסי' זו נדר גדול נדר לאלקי ישראל ומסי' הא קמיל דשרי לחינש לורווי נפשי ואמר' נמי מנין שנשבעין לקיים את המלוה שנאמר נשבעתי ואקיימה לשמור משפטי לדקך ולכאורה איכ מאי לורווי נפשי שיך ב"י אי שבועת הר סיני לא מהני ל"י לאודוקרי מי עדיפא שבועת עלמו או נדרו אשר ידור. אבל ענינו יש להסביר עיד דתן כל העושה מלוה אחת קונה לו סרקליט אי ואמר' מנין שהריבור כמעשה שנאמר בדבר סי' שמים נעשו ומבואר בספרן של נדיקים כמו שנכל מעשה המלוה קונה לו סרקליט אחד ההיד ככל דיבור של קדושה בורא מלאך אי מליך וע"י משפ"י בזה כפי' מארזיל מה אומנתו של אדם כעוה"ז יעשה עלמו כאלם ומטיע ראוי לומר קודם כל מלוה הריני מוכן ומזומן לקיים בזה מלות בוראי יחיש כדי שעי' דיבור זה כשהוא יולא מסיו בקדושה בורא סרקליט אי שנעזר על ידו להביא המלוה לירי גמר טוב בלי פנס וע"י משפ"י בזה כפי' (לעיל כפי' ויש דף ל"ח) מארזיל אילמלי ידע ראובן שהמורה תכתוב עליו וישמע ראובן ויילכו מידם על כהסו ה"י מטעינו אלל אביו וחלף הדברים לכאן ואיכ י"ל זה הכוונה בני שנודר לורווי נפשי דפי' נדרו כשהוא מעומק הלכ בורא בזה מלאך מליך אחד והוא יהי' לו סייעתא להוליא מהשבתו מכח אל הסועל בלי נריעותא מיסא זה לא יתכן אלא באדם שדיבורו הוא בקדושה ונטהרה באופן שהמלאך סיכרא מדיבורו הוא מלאך קדוש אבל אם פנס במוליא שפתיו באופן דמה שנכרא במאמריו הוא

נמי מעורב טוב ורע איכ אדרבא יש לחוש דפי' כדרו יהי' מטובב מלהוליא הדבר מכח אל הסועל ומבואר משיכ כפי' חסידים דנדרותינו אינו ראוי לנדור נדר או להשבע שבועה לורווי נפשי' פן יתגרה בו ה"הסיר פ"יז יותר כדי לעבור גם על שבועתו ומוסבר שפיר עפי' מאמרנו הר"ל :

ונראה דבזה יתבאר פ"י מאהיכ הר"ל איש כי ידור נדר להי' היינו כדרזיל לקיים את המלוה עיד לורווי נפשי' קמזכיר רחמנא אם רוצה לעשות כן יהא זהיר ברותו שלא יחל דברו כדרזיל שלא יעשה דבריו חולין היינו שלא יפגוס ^{דב} דיבוריו וטעמא דמילתא משום דככל היולא מסיו יעשה היינו דמה שנכרא במאמריו הוא בכחינה זו ככל היולא מסיו אם היולא מסיו יולא בקדושה וטהרה גם הנכרא ונעשה ממאמריו הוא נמי בריה של קדושה וידיעת הפכים בשום איכ אם רוצו לנדור נדר להי' ממילא ראוי לו לזכר שלא יחל דברו ואיש כפי' וכו' יתבאר מה שאמר משם רבינו דבר זה לראשי המטות לבני ישראל דמוס יקחו מוסר השכל אם רוצו לטעול במאמר פיהם להכניס בלב אישי ישראל אהבת תורה ויריש והרהורי תשובה לריכין לזכר בעלמן שיהא דיבורם שמור מכל נדנד מטא ועון דנאוסן אחר איא שדבריהם יפשו רוגס לטובה והי' וידבר משם אל ראשי המטות לבני ישראל לאמר היינו המיוחדים בראשי העם להורות להם דרכי השם באמר' פיהם וקרי להו ראשי המטות לבני משום דכדידכו תליא לסטות לבבות בני לדרבי חיים ע"י מאמריהם והם יקחו מוסר השכל ממה שזוה שפ"ת כפי' נדרים איש כי ידור נדר לורווי נפשי' לריך לזכר שלא יעשה דבריו חולים משום דככל היולא מסיו יעשה איכ הדברים ק"ז בראשי המטות לבני ישראל וכו'. וכו' יש לבאר מארזיל כמסי' מחק דף ט' ר"י ב"ג ור"י ב"ע תנו סי' נדרים ב"י רשבי' כד מיספרו מקי'

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה ערוגת הבשם - תורה ג (ויקרא, במדבר, דברים) גרינוואלד, משה בן עמרם עמוד מס': 226 הודפס ע"י אוצר

מניי חיל לבריי זיל לנבייהו דליבריכך עיייש וליב
מחי ענינו להאי דתנו סי נדרים למימרא דהתם.
ובזה יובן כסיד דענין ברכה נמי כייב היא
דעיי דיבוריו של הלדיק לברכה הוא ממשיך שפע
ברכות ממקור ברכה העליונה ואותיות שנדיבורו
שנבראו מהם מלאכים הנה הם הליבורות אשר
עיי ירעפו ברכות שמים מעל ואיש בזה המשך
הגמרא היל דכח דתנו סי נדרים דכתיב ביי
ככל הילא מפיו יעשה ממלא בניו דלא דבר
ריק הוא להתנך מסיבם של לדיקים וכו' לא
ימנעו עלמם מזה עיי חיל זיל לנבייהו דליבריכך ודוק.
ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא הבאים
למלחמה זאת חקת התורה אשר לזה
הי את משה וגוי ויש להפליא מאי זאת חקת
התורה דקאמר לא הויל זאת חקת התורה אל
זאת חקת הטורה או זאת חקת הכשר וחו מיט
קרי ליי חוקה דמשמע שאין הטעם מוכן הלא
סברא היא כבולעו כך פולטו. ויותר יסלא דהויל
הבאים מן המלחמה דאילו הבאים למלחמה משמע
כאילו הם הולכים עתה למלחמה והא כבר חזרו
מן המלחמה ונראה כסיד הנה איתא בפרקי אבות
בהי מילי מעליותא דקחשיב התנא במעלות
העוסק בתורה לשמה ומכשרתו להיות לדיק חסיד
ישר ונאמן ולשון מכשרתו ראימי מסרשים מלשון
הכשר כלים דמה שמנעילין הכנים ומוליחין ממנו
בליעת האיסור קרי הכשר והיי התוסיק היא
מנעלת כל מדות ומחשבות רעות הטמונים בלב
אדם כמבואר ברמב"ם סוף הי איסורי ביאה ענה
לטהר מחשבותיו יפנה עלמו ומחשבתו לדיח ורחיב
דעתו בחכמה שאין מחשבת עריות מתגברות אל
בלב הפנוי מן החכמה ובחכמה הוא אומר אילת
אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת כאהבתה
תשנה חמיד והנה כבר מבואר בסי' התניא דאינו
נקרא לדיק כיו שפדיין יש לו נטי' לתאות עוה"ו
הנס שמנביר יצרו הטוב ^{לכבוש} את תאוותיו אבל
כיו שפדיין לריך ללחוס כנגדו אינו אלל בינוי
עיי"ש ואיכ מי שברצונו להיות כבחינת לדיק וכיש
במדרגת חסיד שהיא מדרגה יותר גדולה לריך
מתחילה לפנות עלמו מכל נטי' לתאות העוה"ו
ואין תקנה לזה כיה עיי עסק החורה כמבואר
ברמב"ם היל והיד התנא ומכשרתו להיות לדיק חסיד
ישר ונאמן דהתוסיק פועל בו ספולת הנעלה והכשר

להנעיל מתוכו כל מדות ותאות רעות באופן שיוכל
להיות אחיכ לדיק חסיד ישר ונאמן והנה קימיל
דקודם הנעלה לריך להעביר מתחלה החלודה שעיי
הכלים כדפירשי וילפי' לה מאך את הזכב וגוי
אך הוא לשון מיעוט והרמז בזה לענינו עיד ששינו
כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת ^{אבות}
וכו' ותן נמי חס אין תורה אין יראה קשיין
חסדי ותירלו הקדמונים דיראה החלוצית לריך
להקדימה לתורה וזה שארזיל משל למי שמסרן לו ^{שבת}
מסתחות הפימיות ולא מסרו לו החלוציות כהאי
עיי'ל ובחינת יראה או לריך להקדים לתורה אבל
יראה פימיות היא לזכות אליה בלי תורה. וזוה היל
תורה תרעא לדתתא והנה ענין החלודה על הכלי הוא
דבר החולץ בין הכלי ובין מימי ההכשר ולריך להסיר
מתחלה החלודה ובאופן אחר אין ההכשר מועיל כלום
להפליט את הבלוע של איסור המובלע בתוכו היג מתחלה
לריך להסיר המדות רעות והתאות עוה"ו מבחון תחמת
יראה חלוציות ושוב התוסיק מכשרתו להנעיל ממנו כל
מה שטמון בקרבו מחשבות והרהורים. וזה שאמר
אלעזר הכהן זאת חקת התורה אשר לזה הי את
משה דענין הכשר כלים הוא חוקה על כהית
כולה בבחינה היל לריך להזהר כמו גבי הכשר
כלים דאגורי' את הזכב וגוי דמתחלה לריך להעביר
החלודה מבחון ואיכ סועל ההכשר היג בתוסיק
דמכשרתו להיות לדיק חסיד וישר נמי הכי הוי.
וזוה מדוקדק עיי הא דכתיב אל אנשי הצבא
הבאים למלחמה עיד שכי החריה דאמר חכס
אי שבחם מן המלחמה קטנה הכינו עלמכס
למלחמה הגדולה והיינו דאיל אלעזר הכהן כיון
ששבו מן המלחמה איכ הויל אנשי הצבא הבאים
למלחמה לזה אמר להם כשתכינו עלמכס
למלחמה הגדולה תדעו זאת חקת התורה אשר לזה
הי את משה והבן :

ויאמר אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי
המלחמה אשר בידינו וגוי ונליס כסיד
עפיי המבואר בחריה דמלך אחד שב עם אנשי
החיל מלחמן מלחמה גדולה חיל חסיד אחד שבחם
מן המלחמה קטנה הכינו עלמכס מעתה למלחמה
גדולה והיינו מלחמת הילר ונראה הא דהוי תלה
להם זה מהמת ששבו מן המלחמה משום מאחר
שנלחו את המלחמה יש מקום להיזהר להטות את
לכסם לאמר כמי וטולם די יעשה לי את החיל

סוף

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
ערוגת הבשם - תורה ג (ויקרא, במדבר, דברים) גרינוואלד, משה בן עמרם עמוד מס': 227 הודפס ע"י אוצר ו

חמשה חומשי תורה

אה"ח 1234567

עם פירוש

אור החיים

ספר דברים

מוגה על פי הנוסח והמסורה של
כתר ארם צובה וכתבי יד הקרובים לו
על ידי הרב מרדכי ברזילר

אוצר החכמה

פירוש רש"י

מוגה וערוך עם מראי מקומות
על-פי מהדורת "תורת חיים"

תרגום אונקלוס

מוגה על-פי התאג'
על ידי הרב יוסף קאפח

אור החיים

לרבינו חיים בן עטר

על-פי דפוס ראשון

בתוספת הערות ביאורים ומראי מקומות

מאת

הרב שמואל נחום הלחמי

הוצאת מוסד הרב קוק . ירושלים

15

יא ותחדי בכל טבמא,
דיקב לך, זי אלקה
ולאנש ביתך, אף
ולינואה, וגירא דבינך:

76 יא ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך
יהנה אלהיך ולביתך אתה והלוי והגר

כ"ט כ"ד כ"ג

רש"י

יא) ושמחת בכל הטוב. מכלן אמרו (פסחים
ל, ב): אין קורין מקרא ציכורים אלא בזמן
שמחה, מעצרת ועד החג, שאדם מלקט מצואתו
ופירותיו ויינו ושמנו, אצל מן החג ואילך מביא

אור החיים

אמר 'בכל הטוב', פירוש: דבר הכולל כל
הטוב, ואין זה אלא הקב"ה שהוא מקור
הטוב, 'אשר נתן לך' - פירוש: כי דבר זה
*אין ערך אליו, אלא מתנת חנם. ואמר 'לך'
- לשלול זולתו, לא מלאך ולא שרף יזכה
לזה, גם ירמוז במאמר 'בכל הטוב', *אל
התורה כאומרם ז"ל⁶⁴: 'ואין טוב אלא
תורה', שאם היו בני אדם מרגישים במתיקות
ועריבות טוב התורה, היו *משתגעים
*ומתלהמים אחריה, ולא יחשב בעיניהם מלא
עולם כסף וזהב למאומה, כי התורה כוללת
כל הטובות שבעולם.

בעמק יהושפט⁶², *שממנו פחד ורהב שמואל
כשהעלתו בעלת אוב⁶³.
ואמרו: 'הנה הבאתי את ראשית וגו' אשר
נתת לי' - כמו שפירשתי למעלה במאמר
'אשר ה' אלהיך נתן לך'.
ואמרו: 'והשתחווית לפני ה'', *בוזה העיר רוח
חיים, בטובה המופלאה בעדות⁶⁴ המופלג
אשר יזכו אליו הצדיקים, והוא שתתקרב נפש
הצדיק לפני אור הנערב, ותשתחווה לפניו
באין מסך מבדיל, אשרי נפש אדם שתגיע
לגדר מופלג כזה, והוא אמרו: 'והשתחווית
לפני ה' אלהיך' - שם תכיר הנפש אלהיה,
ואמר סמוך לזה: 'ושמחת בכל הטוב', על
דרך אמרו⁶⁵: 'טוב ה'', ולהעריך על זה,

62 מדרש תהלים ח. 63 חגיגה ד, א. 64 צריך לומר: בעדנות המופלג, [אור הגנוז, נר
למאור]. 65 תהלים קמה, ט. 66 ברכות ה, א.

שממנו פחד ורהב שמואל. כי לתחיה בזמן תחית המתים, יהיה צורך בויכוח גדול מאד, ויהיה שוב משפט
על כל מיני פנמים דקים מאד. בזה העיר רוח חיים. אפשר לכאר בשני אופנים: א) במילים אלו עוררה
התורה את הצדיקים שנמצאים בדרגה שנקראת "רוח חיים". ב) במילים אלה עורר הפסוק את רוחו של
רבינו, ששמו "חיים", לענין הטובה וכו'. אין ערך אליו. אין שום אפשרות להעריכו בשום שווי, כי אין
כבריאה דבר שישווה לו. וממילא כל מה שיעשה האדם, לא יעשה אותו לראוי באמת לטוב הוה. אל
התורה. ולפי דרך זו, גם בגן העדן העליון, השמחה תהיה בתורה. משתגעים. היו מאבדים את כל
הענין בכל עניני העולם, ולא היו מתייחסים אליהם. מרוב מתיקות התורה, שום דבר אחר לא היה תופס
אצלם מקום. ומתלהמים. רצים אחריה בתלהבות גדולה, כמו אש שלוהטת ללא הגבלות.

זה השעור לה צדיקים יבואו בו

ספר

משך חכמה

על התורה

מאת

הרב מאיר שמחה כהן מדווינסק

(בעהמ"ח ספר אור שמוח על כל הלקי הרמב"ם ז"ל,
שנלב"ע ביום ש"ק ד' אלול תרס"ו, תנצב"ה)

ספר דברים

מהדורה חדשה ומתוקנת, עם מראי מקומות לכל המובאות בדברי רבינו,
וביאור מקיף וממצה, הועד לפתוח את הספר לקהל הרחב של לומדי התורה

טאזי

יהודה בן אברהם שמה ושרה לאטע ז"ל קופרמן

מהדורה חדשה מתוקנת ומורחבת

ירושלים, תשע"ח

אוצר החכמה

כתב הסמ"ק דנדרה שלא לשמוע שיר, בעל מפיר, דהוי עינוי נפש. לכן אצל אשתו מה הוי "כל טוב", הוי אומר זו שירה (ספרי שם), ודו"ק.

ט.י ועתה הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה אשר נתתה לי.

קיימא לן בירושלמי דביכורים (א, ו): מכר שדה בקמתה וחזר ולקח ממנו, מביא בכורים. אעפ"י שעכשיו אין הקרקע בירו, מכל מקום כיון שנגדלו הפירות והקרקע בירו, וכעת מכר הקרקע וחזר ולקח ממנו הפירות, מביא וקורא. וזה שאמר (פסוק ט): "ויתן לנו את הארץ" וכו', ובינתיים היה מה שהיה, שהחטא גרם שמכרתי השדה. "ועתה הנה הבאתי פרי האדמה אשר נתת לי" - שתורתי ולקחתי, ודו"ק.

→ אפרשת בכורים נזכר י"ג פעמים שם → הויה כנגד שלוש עשרה מידות של רחמים. ובפרשה ד"ויעבור ה' על פניו ויקרא" וכו' (שמות לד, ו-ז), ה-י"ג מידות, הזהיר על (שם פסוק כו): "ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך". ודו"ק. L

ט.יא ושטחת בכל הטוב וכו' ולביתך. זו אשתו (ספרי פ"י שא)'. ובאשה אה"ח 1234567

כ.יב ואלו (בשעריך) ושבעו. בספרי (פ"י שג): תן להם כרי שבען. מכאן אמרו, אין פוחתין לעני בגורן

בכורים מנכסי אשתו וקורא. 2. מצוה פא, הביאו ב"י יורד סימן רלד, ונפסק בשו"ע שם סעיף סב: נדרה... שלא תלך במחול או שלא לשורה, או שלא לשמוע קול שיר, הוי נדרי עינוי נפש. 3. וכן בערכין יא, א: אמר רב יהודה אפר שמואל, מנין לעיקר שירה סן התורה... רב מתנה אמר מהכא (דברים כח, מז): "תסת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשקטה וקטוב לקב".... אמר רב מתנה, מנין לביכורים שטעונין שירה? אחיא "טוב - טוב" מהכא, ע"כ. הרי שקביעת הסמ"ק בענין עינוי נפש, טעונת בכחוב על ידי הצמדת "הטוב" (שירה) אל דין "ביתך" (אשתך). [ועיין בקטע הקודם הערה 3]. 4. ויש להקשות, דהרי בפרשה נזכר שם הויה ארבע עשרה פעמים! נראה לומר שרבינו אינו מונה את הפעם הראשונה (פסוק א) באשר זהו פסוק של מבוא, כאשר המצוה (בסגנון של ציווי ו) סתהילה בפסוק ב.

"הנהיחו" המוסב על הכהן, ממנו לומר את שורש הסוגיא כי בשיריים מאכילת המוכח קא עסקינן, וזאת לעומת ר' יהודה הלומד מ"הנהיחו" (פסוק י) שם מדובר על הבעלים, יחד אצל סזבת ליכא, וממילא איך כאן דין של משלחן נבזה זכה.

(כ, י) 1. הפירות (ולא הקרקע). 2. צ"ב היכן ראה רבינו שהיה מכירת שדה? ויחכן שהוקשה לו קושיית המלבי"ם (פסוק י ד"ה אשר נתת לי ה') דמדוע נאמר ג' פעמים שה' נתן את הארץ? וע"ז מבאר רבינו דפסוק י מדבר על הפירות ולא על הקרקע, משום שמכר את השדה. [ומצינו בחז"ל שמכירת שדה באה סחמת חטא, עיין רש"י בתוקותי כו, א ד"ה לא תעשו לכם אלילים]. 3. בדרכו של רבינו לדייק מעומק פשוטו של מקרא את אשר חז"ל ליסרו ללא ציון מקור בתורה לדבריהם.

(כ, יא) 1. לשון הספרי: מלמד שאדם מביא

הדפסה בתולדות ממך... להדפסה איכותית והפס ישרות מן התננה... מועד ספרים עם השוק המרכזי מדינת ישראל, תל אביב, מועדון הספרים והמשפט, רחוב הרצל 100, תל אביב.

(סד) בַּיּוֹמָא הַהוּא קִדִּישׁ מִלְפָּא ית גו דְרִתָּא די קְדָם בֵּית מִקְדָּשָׁא דִּי אַרְי עֲבַד תַּמְן ית עֲלְתָא וַיִּת מִנְחָתָא וַיִּת תְּרִבִּי נִכְסֵת קוּדְשֵׁי־אֲרִי מִדְּבַחָא דְנִחְשָׂא דִי קְדָם יי דְחִיק מְלֻסְבָּרָא ית עֲלְתָא וַיִּת מִנְחָתָא וַיִּת תְּרִבִּי נִכְסֵת קוּדְשֵׁי־אֲרִי (סו) וְעֲבַד שְׁלָמָה בְּעֲדָנָא הֵהיא ית חָגָא וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמָּיה קִהְלָא רַב מִמְעֲלָנָא דְחָמַת עַד גִּחְלָא דְמִצְרַיִם קְדָם יי אֱלֹהֵנָא שִׁבְעָא יוֹמִין חֲנֻכַּת בֵּיתָא וְשִׁבְעָא יוֹמִין חָגָא אַרְבַּעַת

יִשְׂרָאֵל: סד בַּיּוֹם הַהוּא קִדִּישׁ הַמֶּלֶךְ אֶת-תוֹךְ הַחֲצֵר אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵּית-יְהוָה כִּי-עָשָׂה שָׁם אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים כִּי-מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה קָמַן מֵהַכִּיל אֶת-הָעֹלָה וְאֶת-הַמִּנְחָה וְאֶת חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים: א סו וַיַּעַשׂ שְׁלָמָה בַּעֲת-הַהִיא | אֶת-הַחָג וְכָל-יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קִהַל גָּדוֹל מִלְּבוֹא חֲמַת | עַד-נַחַל

תולדות אהרן

רש"י

(סד) את תוך החצר. לצרים ככתבן, לצרי רבי יהודה. קדש את לחם הנפת העזרה בקדושת מזבח, להקטיר על הרצפה (זבחים נט א): כי מזבח הנחשת. מזבח הצננים שעשה תחת מזבח הנחשת: קמון מהכיל את העולה ואת המנחה. שהרבו להציל. אמר לו רבי יוסי: והלא כבר נאמר (לעיל ג ד): אלף עולות יעלה שלמה על המזבח, שעשה משה, וכשאתה מגיע לחשבון אמות ולמנין עולות, זה של אצנים גדול משל משה, שמזבח משה מקום מערכתו אמה על אמה, וזהו היה מקום מערכתו עשרים וארבע על עשרים וארבע, הרי של שלמה חמש מאות שבעים ושש כשל משה (זבחים נט ז). אם כן מהו קידש המלך את תוך החצר, שקבע בו מזבח של אצנים מחובר ברצפה (שם סא): קמון מהכיל. צל של משה הוא אומר, כאלו שאומר לחצירו: נס פלוני ופסול לעבודה (שם נט ז): (סה) מלבווא חמת. שהיא צלפונה של ארץ ישראל: עד נחל מצרים. שהיא כנגדו דדרומה, צאלה מקעי (צמדצר לד

מצודת ציון

מצודת דוד

(סד) מהכיל. מהחזיק, כמו (לעיל ז כו) אלפים בת יכיל:

ה': (סד) קדש המלך. בקדושת המזבח: תוך החצר. רצפת חצר הכהנים: כי עשה שם. על הרצפה ההיא: מזבח הנחשת. אשר עשה שלמה, כמו שנאמר בדברי הימים (ב ז ז): כי מזבח הנחשת אשר עשה שלמה וכו', רצה לומר: מזבח אבנים תחת מזבח נחושת שעשה משה במדבר: קמון מהכיל וכו'. היה קטן מלהחזיק כל הקרבנות המרובים: (סה) את החג. חנוכת הבית נקרא גם הוא חג, בהיותו קרוב אל החג. או נקרא חג בעבור רבוי הקרבנות, כמו (תהלים קי ח כז): אסרו חג, ורצה לומר אסרו קרבן: מלבווא חמת. מן המקום שבאים בה לחמת, והיא בפאת הצפוני: עד נחל

הענין

לב מלכים - מלבי"ם

ביאור

של משה וכשאתה מגיע לחשבון אמות ולמנין עולות זה של אבנים גדול משל משה שמזבח של משה היה מקום מערכתו אמה על אמה וזה היה מקום מערכתו כ"ד על כ"ד הרי של שלמה חמש מאות ושבעים ושש כשל משה א"כ מהו קדש המלך את תוך החצר שקבע בו מזבח של אבנים מחובר ברצפה וקמן מהכיל בשל משה הוא אומר ע"כ לשון רש"י, והוא מזבחים

שום מינא בלבם וע"כ ילכו בחוקיו כיום הוה שכולם ראו השגחת ה' השוכן בתוך עמו ישראל: (סד) ביום ההוא קדש המלך את תוך החצר דברים ככתבן דברי ר' יהודה, קדש את רצפת החצר בקדושת מזבח להקטיר על הרצפה, כי מזבח הנחשת מזבח האבנים שעשה תחת מזבח הנחושת קמן מהכיל א"ל ר' יוסי והלא כבר נאמר אלף עולות יעלה שלמה על מזבח

מִצָּרִים לְפָנָי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ שְׁבַעַת יָמִים וְשְׁבַעַת יָמִים אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם: ^ט
 בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי שָׁלַח אֶת-הָעַם וַיְבָרְכוּ אֶת-הַמֶּלֶךְ וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם שְׂמֵחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל כָּל-הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדָוִד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: ^ט
 וַיְהִי כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְבָנוֹת אֶת-בֵּית-יְהוָה וְאֶת-בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל-חֶשֶׁק שְׁלֹמֹה אֲשֶׁר חָפֵץ לַעֲשׂוֹת: ^פ
 וַיֵּרָא יְהוָה אֶל-שְׁלֹמֹה שְׁנֵית כַּאֲשֶׁר נִרְאָה אֵלָיו בְּגִבְעוֹן: ^ג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו שְׁמַעְתִּי אֶת-תְּפִלָּתְךָ וְאֶת-תְּחִנָּתְךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּה לְפָנָי הַקּוֹדְשֹׁתַי אֶת-הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָ לְשׁוֹם-שְׁמִי שֵׁם עַד-עוֹלָם וְהָיוּ עֵינָי וְלִבִּי שָׁם כָּל-הַיָּמִים: ^ד וְאַתָּה אִם-תֵּלֵךְ לְפָנָי כַּאֲשֶׁר הָלַךְ דָּוִד אָבִיךָ בְּתָם-לֵבָב וּבִישָׁר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ חֲקֵי

עֲשֶׂר יוֹמִין: (ס) בַּיּוֹמָא תְּמִינָאָה שְׁלַח ית עֲמָא וּבְרִיכוּ ית מֶלֶכָא וְאוֹל לְקַרְוֵיהוֹן כַּד חָדָן וְשִׁפְרָא לְבָחוּן עַל כָּל טַבְתָּא דְעַבְד ״ לְדָוִד עַבְדֵיה וּלְיִשְׂרָאֵל עַמֵיה: (א) וַהֲוָה כַּד שִׁיְצִי שְׁלֹמֹה לְמַבְנֵי ית בֵּית מִקְדָּשָׁא דִ״י וַיְהִי בֵּית מֶלֶכָא וַיְהִי כָּל רְעוּת שְׁלֹמֹה דְאַתְרָעִי לְמַעַבְד: (ב) וְאַתְגְּלִי ״ לְשְׁלֹמֹה תְּגִיגוּת כַּמָּא דְאַתְגְּלִי לֵיה בְּגִבְעוֹן: (ג) וְאָמַר לֵיה שְׁמִיעַ קְדָמִי צְלוֹתְךָ וּבְעוֹתְךָ דְבְעִיתָא מִן קְדָמִי אֶקְדִּישִׁית ית בֵּיתָא הָדִין דִּי בְנִיתָא לְאַשְׁרָאָה שְׁכֻנְתִּי תִמְן עַד עַלְמָא וְתִהִי שְׁכֻנְתִּי שְׂרָאָ בֵּיה אִם רְעוּתִי מִתְעַבְדָּא תִמְן כָּל יוֹמֵיא: (ד) וְאַתָּה אִם תֵּחַךְ קְדָמִי כַּמָּא דְחֵלִיק דָּוִד אָבִיךָ בְּקִשְׁיֻטוֹת לְבָא וּבְתַרְצִיחוֹתָא לְמַעַבְד כְּכֹל דְפַקִּידְתָּךְ קְדָמִי וְדִינֵי תִטַּר:

תולדות אהרן

(פסחים לד): ביום השמיני. שבת לא מ'ק ט: לשום שמי. סוטה לח: וחיו עיני. ברכות סב יבמות קה (ברכות ח):

רש"י

פסוקים ה ט): שבעת ימים. של חינוך: ושבעת ימים. סג הסוכות, נמלא שאכלו ושמו ציום

הכיפורים (מועד קטן ט א): (סו) לדוד עבדו. להודיע שמחל לו עונותיו, כדאיתא במועד קטן (סס): צעקה שצקש שלמה להכניס הארון לבית קדשי הקדשים, דצקו שערים זה צוה: ולישראל עמו. שמח להם על עון יום הכפורים, וינחה צת קול ואמרה: כולכם מזומנים לחיי העולם הבא (סס): (ג) וחיו

מצודת ציון

(א) חשק, ענין תאוה:

מצודת דוד

מצרים. שהוא בפאת הדרומי: שבעת ימים וכו'. בתחילה עשו שבעת ימי חנוכת הבית, ואחרי זה שבעת ימי החג, והרבו בהם בהקרבות בעבור חנוכת הבית: ארבעה עשר יום. ללמד שהיו רצופים: (סו) ביום השמיני. מימי החג, הוא

ס פ ר

בינה לעתים

בשני חלקים

היה דרושים נחמדים ויפים, מתוקים מדבש ונופת צופים, אשר חקר ותקן ודרש ברבים, כנועם שיש ומתק שפתים, אביר החכמים, ואבי החסידים, המאור הגדול, סיני ועוקר הרים, מעלת הרב הכולל

כמוהר"ד עזריה פיגו זצוק"ל

בעל המחבר

ספר גדולי תרומה

ווארשא

בדפוס ר' חיים קעלטער אשר הוקם ע"י ר' יצחק גאלד מאן

אבו בינה לעתים   ס"ק

BINO LEYTYM

WARSAWA

w Drukarni Ch. Keltera i Spółki.

1866.

בצריחה שם אלהים . ועכ"ז לא שמה בעולמו עד לעתיד . ועל הכבוד הביא מאלו שבע אשר כבוד גדול נתכבדה בחמשה כתרים ומעלות שראתה ביום אחד . ולי בזה מהקפשי והמנוכה שזרפו בכחרים שצוים א' פנחס שהיה משוח מלחמה . והרי לא נחכה פנחס עד שהרגו למרי ולא היה משוח מלחמה אלא מזמן מלחמת מדין . וזה היה אחר מיתת אהרן ע"ה ואך אמר שראתה אלו הכתרים ביום א' . ומ"מ כבר הרוחנו בזה תירוץ למה שהקשו הראשונים ז"ל למה חלה הדבר באלו שבע ולא באהרן עצמו . ולפי מה שאמרנו אין שום קפשי ואין מקום לתחלה ההרגש . כי הם ז"ל ראו להפליג במי שזכה לראות שמחות רבות ועכ"ז לא היחה השמחה שלמה . והנה אלישבע זכתה לראו' כל חמשה השמחות האלה . ואם היו בזמנים מוחלפים כבר הראתה היות לה זכות לשמחות רבות . ועכ"ז היה לה זמן שהפכה שמחה לאבל . משא"כ אהרן ע"ה שלא ראה אלא ד' שמחות . והסר ממנו כתר פנחס המשוח מלחמה כי לא היה זה צימיו . וצריך שנדחוק שאמרם ביום אחד לאו דוקא . והכונה צימי חייה שנחשבו כיום אחד . שוב ראיתי בקהלת רבתי לא אמר אלא ראתה ד' שמחות ביום אחד ולא מי הך דפנחס ואולי מפני הקפשי שאמרנו . ולפי"ז הדר לדוכתיה ההרגש למה חלה הדבר באלו שבע ולא באהרן . ואפשר לומר כי אהרן . קדוש ה' לא נחפעל כלל ולא נהחדש בו שום שני עכשיו ממה שהיה קודם . והעד וידום אהרן באופן שלא ידק עליו נהפכה שמחתו לאבל . אבל אלישבע עם כל שלמותה . סוף סוף דרך נשים לה וקבלה התפעלות . ובה נאמר שהפכה השמחה לאבל . ואך שיהיה נמצינו למדים כמה יביל האדם שמחת העולם בהצלחותיו וטובותיו בהסתכלו מעוט קיומה והתמדתה . כי פתע פתאום הכל נאבד ונשכח . ובזה לא יפתה ויתקלקל מסבת שמחתו . מעתה זאת היחה מגמה פני הקדמונים ז"ל בראותם שמחת החג הזה בצרפות יותר משאר החגים . כי אכיפת הגרן והיקש בצרוף תגינת הרגל תוסף הם כח לשמחה יתרה . ויש לחוש לקלקול הבח מהשמחה המיוחדת . ועל כן צימים האלו בהקף השמחה נקרא צפיו ובשכלנו נסתכל בספר קהלת ונבין עומק אמרו בהראותו גנות העולם ושמחתו מתחלתו ועד סופו . והזכירו המיתה עם כל פרטיה . וזה יהיה לנו רסן והגבלה לבלתי היות שמחתנו גשמיית ובופיית . אלא רוחנית וחלית מדרכת לעבודתו ית' והיא שמחה של מצוה באמת . וכבר יש לי ענין נכון המתיישב בהוראות ההפרש שיש בין שמחת התענוגים הגופניים ושמחה המעלה הנפשית שעליה אמר שלמה ע"ה ושבח אני את השמחה . והוא שיוכר הבדל עצמי ציניהם בזה שהשמחה הגשמיית אינה אלא לכל המרבה

בעוד התענוג מושג . כאלו האמר בזמן האכילה והשתיה או בעת הפיול וכיוצא . אמנם אחרי כן לא תשאר אצלו שום שמחה ממה שכבר עבר לו מהתענוגות אדרכה יולד לו עלב מה וכעין חרטה והתנחמות . וזה מוחש מאד דומה לאמרם ז"ל הרשעים מלאים חרפות . מכ"כ בשמחה של מצוה כי אחרי עובר סבת השמחה ועילתה . עוד ישוב לשמות ולשום על מה שהי' לו מהתענוג והשמחה . כי ישמח בעבור שמחתו הקודמת . כי עוד תוסף לו שלמות . וכן הוא אצלי פי' וצדיקים ישמחו יעללו לפני אלהים וישיבו בשמחת והוא מבוחר . ובזה יובן מאמר חוב השמחים אלי גיל ישיבו כי ימלאו קבר . ירצה אוחס אשר בשכר שמחו על דבר מה אינם שמחים אחר"כ על מה ששמחו . שזה יורה היחה אותה השמחה של תפלות ותענוג גשמי . הגה אלה יגר להם מאד וידאגו כל אשר לקברות ויבלו ויקרב יום מיתתם כי הם אובדים כל שמחתם וטוב לא יהיה להם . אך אותם אשר הם שמחים על הגיל והשמחה אשר כבר שמחו . שזה אמנם לא יתכן ואין לו מקום אלא בשמחה של מצוה וגיל רוחני ונפשי . אלו ודאי ישיבו מאד בשימלאו קבר ובבוא עת סקודתם . כי כל מה ששמחו יוסף להם זכות ומרבים שכרם לפני ית' . וכל מכווננו זה ככלל במאמר ז"ל פ' אין עומדין : L אמרו ליה רבנן לרב המנונא זוטא בהלולא דמר ברביה דרב הונא לישרי לן מר אמר להו ווי לן דמיתקן ווי לן דמיתקן ח"ל אן מה נעני בתוך ח"ל אי תורה ופי מצוה דבטיגין מיק . אדכי קאמר להו . הי תורה ופי מצוה דמגנו עין ובאורו כי כשצקו התלמידים מרב המנונא שיעורם להם מיני שירים . שזה יורה היות מבקשים שמחה אף גילת ורנן כדרך ההדיוטות . הוא ע"ה נחפעל מאד מזה ואמר ווי לן דמיתקן ולא אמר דנימות כלומר חוי"לנו כי ע"ה תוסקה זו של בקשת שירים ושמחה וגילה הרי אנו מתקרבים למות בעבורה . כל מה שנמשך מזה מהנזק וההפסד . אז חוי לנו כי אנו הולכין למיתה ואנו עתידין ליתן דין וחשבון מאצדת זמננו באלו ההבלים . וככה יפורש אמרו אכול ושחה כי מחר נמות ע"ה שמה בחור בילדוהך וכו' ומסיים ודע כי על כל אלה יביאך האלהים במשפט . כן כחן הוציא עליו השלום אמר על המרבים בשמחה ובסעודת הרשות וכאלו יכלול את עצמו עמהם אכול ושחה השתקעו באכילה ושחיה כי סוף סוף מחר נמות ונתראה לפני אלהי המשפט . ושם נתן חשבון ממעשינו אלה . וזה הוא ווי לן דמיתקן . אז כשמעם זה הכירו עשותם ואמר מה נעני בתוך לחקן עוותתנו . והשיב שאין תקון יותר עשמי מהודאת החטא כלומר הי תורה ופי מצוה דמגנו עין . וירצה איה איפה כחן חוי מצוה או תורה שיהיה לנו למגן ולנה והתחללות על השמחה שאנו

ספר

אוצר החכמה

עטרה למלך

כולל מאמרים והערות, השקפות והדרכות, חידושים
וביאורים, ספורים ודרושים — בהדגשה מיוחדת
להנהגה ישרה ודרכי נועם בין איש לרעהו

אוצר החכמה

מאת מו"ר הרב הנאון

ר' אברהם יעקב הכהן סאם שליט"א

ראש ישיבה דמתיבתא תורה ודעת

✻ ❦ ✻

יו"ל ע"י חלמידיו

ברוקלין, נ.י. — חשני"צ לפ"ק

ונרעם נפשי למי שנפשו חשקה בתורה באמת. כשנופל ספר לארץ ורדצים לכבד את הספר כשמרימים אותו מן הארץ יש נהגים לנשקו ויש נהגים לפתחו ולעיין בו קצת כדי ללמוד מתוכו משהו. איזה כבוד חשוב יותר?

ד) במסלת ישרים בפרק הזרירות: התלהטות החיצונית מביאה לירי התלהטות פנימית. התנועה החיצונית מעוררת התנועה הפנימית וכו', זהו עיקר הענין של הרקודים בשמח"ת, לעורר ההתלהטות הפנימית לחבב את התורה ע"י למוד בתאוות נפש ולייקר כל אות ואות שבה, ולהעריך לגפשו את האושר הגדול שזכינו להיות מיושבי בהמ"ד ולהשתעשע בתורה כל ימות השנה, וראוי ג"כ להתפלל בשעת הרקודים מעומקא דלבא: "זהאר עינינו בתורתך וכו' והערב נא את דברי תורתך בפינו וכו'" וכל בירוצ"ב, כי הזמן מסוגל לכך, וכמ"ש האריז"ל כי זכה למה שזכה ע"י שמחה של מצוה ושמחת תורה.

אה"ח 1234567

טז ה) "וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב", שמחים מלמד שנהנו מזיו השכינה (מו"ק ט') והבאור כזה, כי אם רושם השמחה נמשך זמן רב, אחר שתזרו כבר לאהליהם, זהו סימן לשמחה עילאית שיש בה מזיו השכינה. [וע"ע מענין זה כמאמר "ולשמחה מה זה עושה"].

לפורים

אוצר החכמה ולשמחה מה זה עושה

76 אחז"ל: משנכנס אדר מרבין בשמחה (תענית כט). וימי פורים המה ימי משתה ושמחה, והואיל והשמחה היא מצוה כימים אלו, עלינו להתכונן מעט ולהכין עצמנו כדי שנוכל לקיימה כדבעי.

את"ל 1234567

במס' שבת (דף ל:) איתא: בקשו חכמים לגנוח ספר קהלת מפני שדבריו סותרים זה את זה, ומפני מה לא גנוהו? מפני שתחילתו דברי חורה וטופו דברי תורה. ומזה הבינו שאמצעיתו ג"כ ד"ת, ואף דלכאורה נמצאות סתירות, אפשר ליישכן כמבואר שם בגמ'.

אתה מהסתירות נוגעת לענין שמחה — במקום אחד כתוב: "ושבחתני אני את השמחה" (ח: טו) ולעיל מיני כתיב: "לשחוק אמרתי מהולל (מעורב בשטוח) ולשמחה מה זה עושה" (ב: כ). ומתרצה הגמ': כן בשמחה של מצוה כן בשמחה שאינה של מצוה — היינו, ש"ושבחתני אני את השמחה" קאי אשמחה של מצוה, ו"לשחוק אמרתי מהולל וגר" איירי בשמחה שאינה של מצוה. ומסיימת הגמ': ללמדך, שאין השכינה שורה אלא מתוך שמחה של מצוה.

ואמנם לפי"ז מדרייק היטב לישנא דקרא — "לשחוק אמרתי מהולל" — שחוק הוא דבר שאין בו שום תועלת — סתם שטוח, שגעון והוללות. אבל "לשמחה" אין להחליט ולקבוע טיבה עד שיודעים "מה זה עושה" — אם זו שמחה של מצוה — הרי שהיא יכולה להביא לרכרים נשגבים עד כדי השראת השכינה. אבל אם אינה שמחה של מצוה, "מה זה עושה" — מה תועלת יש בה?

במדרש איתא עה"פ "לשחוק אמרתי מהולל" — אם הדין חוכא מעורב בה (אם השחוק מכולל עמה) חרותא מאי מהני. והיינו, מעט שחוק וקלות ראש יכול לקלקל את כל השמחה. ושוב מבואר במדרש: "לשחוק אמרתי מהולל" — מה מעורב השחוק שאומות העולם שוחקים בכתי קרקסיות וכתי חירטיאות שלהם. השגת השמחה שיש

לאו"ה היא לבלות זמנס בבחי קרקסיאוח ובכתי תיארטיאות — וכל מיני שטויות, ליצנות, וקלות ראש נמצאים במקומות אלה.

עלינו לזכור שדברים אלו נאמרו בימי חז"ל כשהי' שייך לומר רק "מה מעורבב השחוק", אבל בזמנינו שהטיאטריאות מלאות בכל מיני פריצות ושיקוצים ותועבות עד כדי גועל גפש, על אחת כו"כ שאסור לכל איש ישראל ומכ"ש לכן ישיבה להכניס שם דריסת רגלו, ואפי' אם אומרים שמחזה מטויים וקי מכל סיג ושמץ פריצות אין להאמין כידוע, וגם לו יצוייר שהוא כן, מ"מ המקום מאוס מפני שרוח הטומאה שורה

שם
אוצר החכמה

* * *

"ולשמחה מה זה עושה" מסיק המדרש: מה טיבו של ת"ח להכנס שם. המגיד מדובנא וצ"ל הקשה: למה מדגיש המדרש שאין לת"ח ליכנס שם; הלוא כל אדם מישראל מותר שלא ללכת למקום קלות ראש וליצנות לבלות זמנו עם או"ה? ותירץ, לפעמים אדם נופל בעצבות, והרפואה היחידה לתלצו ממצב של מרה שתורה היא ההליכה למקומות שנמצאים שם דברים טובים למראה ומשמחי לב, כמכואר ברמב"ם. א"כ, אפשר שיקרה מקרה שיהי' היתר לאדם הסוכל ממרה שתורה ליכנס למקומות של שחוק ושעשועים בתור רפואה למחלתו להחיות לבו הנדכא. וכל זה יתכן לאנשים סתם. אבל "לשמחה" — אם אדם שהוא בן חורה עומד במצב שדרוש לשמחה, מה טיבו של ת"ח ליכנס שם, האם ת"ח צריך לשאוב שמחה מאותו מקום שאו"ה מוצאים שם נחת רוח ושמחה — הלוא יש לו תורה, ש"ס, פוסקים — פקודי ה' הישרים המשמחי לב...

76 שמחה היא דבר חשוב עד מאד, ובכחה להביא את האדם לשיא המעלות. החזו"א וצ"ל באגרת לתלמיד, שכנראה היו לו עתים שנפל בעצבות והיתה לו חלישות הדעת, כתב: הט לבך אל השמחה... כי ע"י השמחה החכמה שורה מעל... עכ"ל. השמחה פותחת הלב כדי לאפשר לחכמה ליכנס לשם. אבל בר"א, כשמחה של מצוה שבאה מכבוד ראש שאין מעורב בה חוכא ושחוק, אבל אם הדין חוכא מעורב בה. חרותא

76 בחנוכה בית המקדש שעשה שלמה עשו חג לפני ה' שבעת ימים ואח"כ עוד שבעת ימים, וכתוב: "ביום השמיני שלח את העם ויברכו את המלך, וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב על כל הטובה אשר עשו ה' לדוד עבדו ולישראל עמו" (מ"א: ח: טו). במס' מו"ק (דף טו) דרשו: "שמחים" — שנהנו מזיו השכינה, והקשו המפרשים, מגין לנו ששמחו מזיו השכינה — הלוא אפשר לומר שהשמחה היתה על שנהנו משולתן המלך שעשה נסעודת שלמה בשעתו, והיו שם ריקודינן וזמירות וכדומה — מאי משמע שהשמחה היתה על שנהנו מזיו השכינה? ותירצו, שההזכחה שהיא שמחה של מצוה היא כשרואים אין מרגישים ביום המחרת, אחרי שכבר תמה ונשלמה השמחה — אנה היתה שמחה של שטות והוללות, לא נשאר שום רושם מהשמחה לאותו כלות השמחה. אדרבה — מרגישים עצבות על התנהגותם ועל שהקיל ראשם וביזו עצמם ואחרים. אבל אם זו באמת שמחה של מצוה — "על כל הטובה אשר עשה ה' לדוד עבדו ולישראל עמו" — שמחו של הודאה להקב"ה על שהשרה שכינתו בבהמ"ק — שמתה זו עושו רושם על העתיד, ומרגישים השמחה גם לאחר זמן. אם "וילכו לאהליהם שמחים וטובי לב" — הרי מוכח שהשמחה היתה שמחה זו השכינה, ^{אוצר החכמה}

וכן הוא כשמחת פורים, שהשמחה צריכה להיות על כל הטובה אשר עשה ה' לישראל עמו — על חסדי ה' שהציל אותנו מיד המצור היהודים — על גדולת מרדכי ואסתר. ולכני תורה יש שמחו מיוחדת, כי בימי מרדכי ואסתר קיימו וקבלו התורה שבע"פ, אשר היא כל חיותנו ושמחתנו ושעשועינו, ובה אנו הוגים יומם ולילה. L

* * *

יש נוהגים לומר דברי תורה על ענייני המגילה והחג וכטח שזו יבר בעתו ודבר נעים. אבל יש שאומרים "פורים תורה" — מכלכלים דברי המגילה ודברי חז"ל ועושים דרשות של דוסי וליצנות — על זה זלילה לומר דבר בעתו מה טוב, דהא איתא בסנהדרין (קא): "ת"ו קורא פסוק של שה"ש ועושה אותו כמין זמר, והקורא פסוק ככיו גשתאות בלא זמנו (פירש"י: במיסב על יינו, עושה שחיקוחיו בד"ת... שחק בהם בני המשתה) מביא רעה לעולם מפני שהתורה חוגרת שק

בעוהש"ה

ספר

יד שלום

על התורה

חלק שני

ויקרא - במדבר - דברים

חידושים וביאורים, על פרשיות השבוע נאמרים
אשר חנני ה' בחמלת ה' עלי בזכות אבותי נבנ"מ זל"ה

ישכר דוב פריעדמאן

שנת תשס"ד לפ"ק

כי תבוא

74 ויהיה כי תבוא אל הארץ אשר ה' אלהיך נותן לך נחלה וירשתה וישבת בה, איתחא בספרי עשה מצוה זו שבשצילה תיכנס לארץ. ונריך ביאור הלא מצות זיכורים נוהגת רק לאחר ירושה ושיבה ומה שייך לומר שבשצילה יכנסו לארץ, הלא כבר בארץ המה.

למה אצדה הארץ וגמדה לה, ויאמר ה' על עוצם את תורתך אשר נתתי לפניהם וגו' להוסיף עליה לפי חכמתם בדבר הלמד מענינו ולחדש בה חידושי דינים ולא הלכו בה בדרכי הילוך ופלפול על ידי זה אצדה הארץ, עכמוד"ק ודפח"ת.

ואפשר לומר בהקדם דברי הגמרא (מדרים פא.) אמר רב יהודה אמר רב, מאי דכתיב (ירמיה ט יא) מי האיש החכם ויבן את זאת, ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אצדה הארץ, דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, ויאמר ה' על עוצם את תורתך אשר נתתי לפניהם. ויש להבין מאי קושיא הוא על מה אצדה הארץ, הלא כבר ידענו זאת שמפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו.

והגה פרשת זיכורים מסיימת היום הזה ה' אלהיך מלך לעשות את החקים האלה ואת המשפטים ושמרת ועשית אותם, ואיתחא במדרש תנחומא (פ"א) את החוקים אלו המדרשות, ואת המשפטים אלו הדינים, ד"א את החקים ואת המשפטים לרבות קלים וחמורים גזירות שוות ודקדוקי סופרים. ויש לומר הכוונה על פי מה שביארו המפרשים הענין של הבאת זיכורים, לפי שאחר שבאו ישראל לארץ והיה להם שם כל טוב היה חשש פן ישמן ישראל ויבעט, לכן צוה התורה להביא זיכורים ונותן ראשית פרי עמלו לכהן והוא כדי להכניע את רוס לבבו וידע שאין הארץ שלו. ויש להרחיב הביאור דהכוונה הוא הוא כדי שלא יהא אדם עוסק בחוך שדהו תורש וזרע וזה רץ לזיתו וזה לכרמו ותורה מה תהא עליה הלא העיקר תכלית ביאתם לארץ היה כדי ללמוד וללמד את דברי התורה הזאת, לזה צוה התורה להביא זיכורים כדי להעירו שאין הארץ שלו והוא נריך לעסוק בתורה ומצוות, וזה כוונת הכתוב שקיים בסוף פרשת זיכורים היום הזה היינו לאחר שקיים בשלימות מצות זיכורים הרי היום מצווה אותו לעשות החקים וכמ"ש במדרש תנחומא שהוא לימוד התורה וי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן ק"ו וגזירה שוה.

וביאר צייטצ לב (פ' שלח) על פי מה דאיתחא בגמרא (גיטין נו.) למא נקרא ארץ ישראל ארץ צבי (ירמיה ג יט), מה צבי אין עורו מחזיק בשרו וכו', כך ארץ ישראל פשטה לה וגמדה לה. ופירשו המפרשים כי על ידי חידושי תורה מכה י"ג מדות שהתורה נדרש בהן, ועל ידי שמדמין מילתא למילתא וכן ע"י מה שהוסיפו חכמים החקנות והסייגים מד"ס יתרחצ התורה, כי כל דברי חכמים בכלל התורה דכתיב (דברים יז יא) לא תסור וגו', וכמו כן בזכות זה גם ארץ ישראל מתרחצ והולך ופשטה לה, אבל על ידי שעזבו תורה שבע"פ עי"ו גמדה לה, וז"ש על מה אצדה הארץ דייקא, כי אכחנו מפני חטאינו גלינו מארצנו, אבל

נמציינו למדים שעל ידי מצות זיכורים
 בשלימות באו ישראל לעסוק בחכמת
 התורה ולחדש בה חידושים ב"ג מדות שהתורה
 נדרשת בהן, וזה שדרש הספרי עשה מצוה זו
 בשלימות, היינו שיעשה מצוות זיכורים ותכליתה
 שהיא לימוד התורה לחדש בה חידושים ע"י
 ה"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, שבשצילה
 תיכנס לארץ היינו לחלק הארץ שניתוסף על ידי
 החידושים כי אמת שהוא כבר בארץ ישראל אבל
 כשהוא בארץ והוא לומד ומחדש חידושים הרי
 מוסף בחלק ארץ ישראל ומתרחב הארץ ויזכה
 ליכנס לחלק זו של ארץ ישראל שניתוסף על ידי
 לימודו. L

★

או יאמר לבאר דברי הספרי, והיה כי תבוא
 אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך נחלה
 וירשתה וישבת בה, עשה מצוה זו שבשצילה
 תיכנס לארץ. ונריך ביאור הלא מצות זיכורים
 נוהגת רק לאחר ירושה ושיבה, כמ"ש רש"י
 וירשתה וישבת בה, מגיד שלא נתחייבו בזיכורים
 עד שכבשו את הארץ וחלקוה.

ב) ויבאנו אל המקום הזה ויתן לנו את הארץ.
 ופרש"י אל המקום הזה, זה בית
 המקדש. ויתן לנו את הארץ, כמשמעו. והקשו
 המפרשים הלא הול"ל קודם ויתן לנו את הארץ
 ואח"כ ויביאנו אל המקום הזה, כי כך היה
 הסדר קודם באו לארץ ואחר זה לבית המקדש.

והנראה על פי מה שכתב בחתם סופר
 בפרשתן לפרש מה שכתב בחוכמה
 אחר שכבר נאמר יולין ה' אותך וגו' כמה
 פסוקים אח"כ חוזר ואמר ונסחתם מעל האדמה
 אשר אתה בא שמה לרשתה, וקשה הרי כבר
 נסחו מן האדמה מאז, אבל הענין הוא כי מיום

שחרב ביהמ"ק אין לך כל יום שאין קללתו
 מרובה משל חזירו והעולם מוסיף חורבן, והארץ
 בשנה זו היא צערך שנה שעברה כערך חו"ל
 נגד ארץ ישראל, כאילו הוי השנה שעבר ארץ
 ישראל ועכשיו הוא חוץ לארץ, על כן אמר
 ונסחתם ר"ל אעפ"י שכבר גלו גם בגולה יהיה
 גולה אחר גולה, והנה קל וחומר שיהיה כן
 לענין מדה טובה בעשותו לנו של מקום שיהיה
 כל שנה ברכה מרובה עד שיהיה ארץ ישראל
 של שנה שעברה צערך חו"ל נגד ברכה של שנה
 זו, וזה שאמר הגדתי היום כי באתי, כי היום
 באתי מחדש אל ארץ ישראל ארץ טובה מה
 שלא היה כן בשנה שעברה, ולצסוף צמ קול
 מבשרתו שיהיה כן לשנה הבאה ברכה מרובה
 כאילו היום בא, עכמו"ד.

ובזה מאד יובן לפי זה מה שפירש רש"י ויבאנו
 אל המקום זה ביהמ"ק, ובאמת זה כבר
 אחר שבאו לארץ, עכ"ז מוכה גם לאחר ביאת
 המקדש לברכה של ויתן לנו את הארץ הזאת,
 כי הארץ של שנה העברה יהיה נחשב כמו חו"ל
 כנגד הארץ הזאת של שנה הזאת כי בכל יום
 נתעלה בקדושה עד שנדמה לו כן.

וזוה שאמר והיה כי תבוא אל הארץ וגו' ולקחת
 מראשית, ואמר הספרי עשה מצוה זו
 שבשצילה תיכנס לארץ, שאם תתן זיכורים תזכה
 להחזרות בקדושה שחרגיש עתה כי אפילו בארץ
 ישראל לא הגעת אל הקדושה רק אם תביא
 זיכורים בזכות זה תזכה ליכנס לארץ, היינו לארץ
 שנתעלה יותר בקדושה מקודם ויהיה נחשב לך
 הארץ שהגעת עד עתה כחוץ לארץ.

★

ולקחת מראשית מראשית כל פרי האדמה
 אשר תביא מארצך. והקשה מהרי"ן

חביב דהרי כל שב
 ורובם פירות האיל
 האדמה, ואע"ג ו
 בדרך על פירות ה
 ואמרין שם דמח
 אילן ארעה היא,
 בעיני ברכה מיום
 יאמר הכתוב לשון
 פרי העץ.

ויבואר עפמ"ש
 הכתוב ו
 נתחין, כמו גרעין
 אחר שנעשה כלה
 ולובש לורה. כמו כ
 כמעט כלו אז בני
 טומאה עד הערה
 מצור שאון מטיט ו
 וגוי קדוש, עכ"ד.

והנה זהו היסוד
 לריך להיות
 וכמו הגרעין קודם
 ונפסד, ורק אז י
 לדרגה, והמקום הו
 לביטול מכל וכל הו
 מה שכתב הרה"ק
 החנוכה) כמה שאנו ל
 אנו יכולים לעלות
 והדבר פלא, דבשלב
 יכולים, אבל להשתחו
 והלא מלא כל הארץ
 חיונית להשפיל גו
 ויש השתחואה פנימי
 מפני פחד ה', וזה א
 על ידי גילוי שכינה
 בשנה יראה וגו' אה

ביטול הנפש ממש כנר צפני אצוקה, וזהו הכוונה אין לנו יכולים להשתחוות לפניך דייקה החוקר לב, דהיינו השתחואה פנימית, עכ"ד.

וזו שאמר הכתוב ולקחת מראשית כל פרי האדמה, היינו שמקח לקח מוסר מראשית כל פרי האדמה, היינו מראשיתן של גרעין הפרי כשעדיין היא באדמה, דכמו גרעין תבואה לא נמנת בלתי אם אחר שנעשה כלה ואצד בקרקע ופושט צורה ולובש צורה, כמו כן הוא בעבודת ה' שצריך קודם להיות כאפס וכאין ולבטל את עצמו מכל וכל כנר צפני האצוקה ואזי יזכה לעבודת ה' באמת, וקאמר והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכן שמו שם, כי זה יהיה לך לסיוע שחוכל להשתחוות לפניו ית' בהשתחואה פנימית בביטול הנפש ממש, כי שם שכינת עוזו, ואח"כ תחיל עבודתו לעלות ממדרגה למדרגה, וז"ש אח"כ 'השתחויית לפני ה' אלהיך, השתחויית פנימית לפני ה'.

★

7 ולקחת מראשית כל פרי האדמה, פירש"י ז"ל מראשית, אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה, כורך עליה גמי לסימן, ואומר הרי זה ציבורים. ויש להבין למה הצריכה התורה לומר צפיו הרי זה ציבורים, הלא היה די לעשות סימן על ידי כריכת הגמי.

והנראה על פי מה שפי' בערוגת הבושם (פי' מטות) לבאר הכתוב ויאמר משה אל ראשי המטות לבני ישראל לאמור, על פי מאמרם ז"ל שנשבעים לקיים המצוות, וענינו הוא כי כל העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד וכמו שמעשה קונה לו פרקליט כך צדיבור של קדושה קונה לו פרקליט אחד, ואם כן יש לומר במה שנודר או נשבע לזרוזי נפשיה

חביב דהרי כל שבעת המינים חייבים בציבורים, ורובם פירות האילן הם ולמה יאמר הכתוב פרי האדמה, ואע"ג דאמרינן במס' ברכות (דף מ) בירך על פירות האילן בורא פרי האדמה יאל, ואמרינן שם דמתניתין ר' יודא הוא, דעיקר אילן ארעא היא, אבל עכ"פ לכתחילה לד"ה בעינן ברכה מיוחדת ולברך פרי העץ, וה"ל יאמר הכתוב לשון מצורר והו"ל להזכיר ג"כ פרי העץ.

ויבואר עפ"מ"ש בייטב לב (פי' נך) ששמע לפרש הכתוב (יחזקאל טו ז) רבבה כלמת השדה נתחיק, כמו גרעין תבואה לא נמנת בלתי אם אחר שנעשה כלה ואצד בקרקע ופושט צורה ולובש צורה. כמו כן היו ישראל בהיותן במצרים כמעט כלו אז בארץ ונשתקעו במ"ט שערי טומאה עד הערה עליהם רוח ממרום להעלותם מצור שאון מטיט היון, ואז התחילו לנמות לעם וגוי קדוש, עכ"ד.

והנה זהו היסוד בעבודת ה' דתחילת עבודת צריך להיות נחשב בעיניו כאפס וכאין, וכמו הגרעין קודם שמתחיל להצמיח הוא כלה ונפסד, ורק אז יכול להתחיל לעלות מדרגה לדרגה, והמקום המוכשר שהאדם יחשב עצמו לביטול מכל וכל הוא במקום המקדש, על פי מה שכתב הרה"ק בעל התניא בסיפורו (שער החנוכה) במה שאנו אומרים בתפילת מוסף, ואין לנו יכולים לעלות ולראות ולהשתחוות לפניך, והדבר פלא, דבשלמא לעלות ולראות אין לנו יכולים, אבל להשתחוות מדוע לא נוכל גם עכשיו והלא מלא כל הארץ כבודו, אך יש השתחואה חיצונית להשפיל גופו וזה אפשר בכל מקום, ויש השתחואה פנימית דהיינו ביטול רצון והנפש מפני פחד ה', וזה אי אפשר בלתי בצית המקדש על ידי גילוי שכינתו שהיה שם שלש פעמים בשנה יראה וגו' את פני ה' אלהיך ושם היה

זורה בזה מלאך מליץ אחד והוא יהיה לו סייעתא להוציא מחשבתי מכת אל הפועל בלי גריעותא, מיהא זה לא יתכן אלא באדם שדיבורו הוא בקדושה ובעברה, וז"ש איש כי ידור נדר לה' כדרשתם ו"ל לקיים את המצוה כדי לזרוזי נפשיה, לא יחל דברו שלא יעשה דיבורו חולין היינו שלא יפגום בדיבוריו, עכתו"ד.

והנה מצות זיכורים היא באמת קשה מאד לקיימה, כי אחר שעבד האדם עבודה רבה בשדה ומתחיל לראות פרי עמלו לזותה התורה הק' שראשית פרי עמלו יתן למי אשר לא עמל בו כלל, וזה דבר קשה מאד, ולזה נתנה התורה הק' ענה טובה שיוכל להוציא מכת אל הפועל, שבעת שרואה בשדהו תאנה שזכרה כורך עליה גמי ואומ"ר הרי זה זיכורים, וזה הדיבור של מצוה הוא זורה מלאך שהוא פרקליט ומסייע לו לגמור את המצוה ולהוציא מכת אל הפועל מחשבת המצוה ע"כ נחון האמירה דוקא.

★

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך אתה והלוי והגר אשר בקרבך. איתא במדרש ילקוט (רמז תקל"ח פ"ו) ושמחת בכל הטוב בכל מיני שמחות. וצריך ביאור הכוונה וכי כמה מיני שמחות יש.

(ב) עוד יש להקשות דהרי איתא במדרש (ראה ס"א) ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה, שנאמר (משלי ד ב) כי לקח טוב נתתי לכם וגו'. הרי שאין לשמח רק עבור התורה ולא בשביל שאר שמחות, וכאן אמר המדרש בכל מיני שמחות, ולכאורה נראה כסתראי.

ויבואר על פי מה שכתב בספה"ק חולדות יעקב יוסף (בפרשתן) לבאר הענין

משחה ושמחה בשבת ויו"ט, וז"ל שמעתי ממורי משל לבן מלך שנשתלח למרחקים לכפר א' פחותי ערך, ובהאריך הזמן שמה הגיעו כתב מאביו המלך ורצה לשמח בו מאוד, אך שהש מבני הכפר שילעגו עליו באמרם מה יום מיומים ושמחה מה זו עושה, מה עשה בן המלך קרא לבני הכפר וקנה להם יין ושאר מיני יין המשכרים עד ששמחו בשמחת יין והוא מלא עת לשמוח בשמחת אביו ודפח"ח, והנמשל מובן כי הנשמה בונה לשמוח בשבת בתענוגי אביו המלך מלכי המלכים הקב"ה בהנשמה יחירה שהוא לו אגרת שלומים מאביו מחמת הגוף שהוא בן כפר, לכך לזותה התורה לענג הגוף בשבת ויו"ט ואז כשהגוף שמה בשמחת הגוף אזי יש פנאי להנשמה לשמוח בשמחת דביקות המלך הקב"ה, ודי בזה, עכ"ל"ק עש"ה דבריו כי נעמו.

ובעצתה מיושבים דברי המדרשים, כי באמת עיקר השמחה הוא שמחת התורה לשמוח בזה, אך כיון שהאדם מלוכש בגוף עכור והנשמה בוש לשמוח בשמחת התורה מן הגוף שהוא עכור ואינו מבין לשמחה מה זו עושה, לזה אמר המדרש ושמחת בכל הטוב בכל מיני שמחות, פי' שיתן להגוף דברים גשמיים וישמח בהם וממילא ישמח גם הוא בשמחתו הרוחניות ויקיים ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה.

★

ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך, איתא במדרש תנחומא (פ' ראה ס"א) ושמחת בכל הטוב אין טוב אלא תורה שנאמר (משלי ד ב) כי לקח טוב נתתי לכם וגו', לפיכך משה מזהיר את ישראל עשר תעשר.

ונראה בהקדם לבאר הכתוב (קהל"ט ו) לך אכול בשמחה לחמך ושמה בלב טוב

יין כי כבר ר' בשביל שרצה א לבו באכילה וי

ויש לומר עו מולדות) לכ

כך היא דרכה במשורה תשחה עמל, אם אתה וטוב לך לעוה"י שאמרו חז"ל (ב) בתעניתא ליכול לתלמוד חכם לכ כבר יגע בתורה עממו, אבל ש מחענוגים פן ל

וזה פירוש כך אם אדם ט

ירוח או לא י נסיעתו דשמה

הרוח יוכל לבזו ללמוד לא יעסו בתורתו, אבל אחי

תענוגים, וזה פי' ר"ל כשהולך לדר

רק פת במלח ובתורה אתה עו

עושה קן שיגעם בעולם הזה חוכ

וטוב לך לעוה"ב,

וזה שאמר שלמה לחמך כי כ

דק אז יכול להח אחר שלמד תורה

בדבריו פי' ויכא).